

Петренко Н.В., Головка О.В., Лисак Н.О. Соціологія. Методичні вказівки та завдання для самостійного вивчення дисципліни зі змістовими модулями. – Х.: ХДУХТ, 2014. – 67 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський державний університет харчування та торгівлі

СОЦІОЛОГІЯ

Методичні вказівки та завдання
для самостійного вивчення дисципліни зі змістовими модулями
для студентів денної та заочної форм навчання напрямів підготовки
6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит»
6.030504 «Економіка підприємства»
6.030503 «Міжнародна економіка»
6.030507 «Маркетинг»

Харків
ХДУХТ
2014

Методичні вказівки та завдання для самостійного вивчення дисципліни зі змістовими модулями для студентів денної та заочної форм навчання напрямів підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит» 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030503 «Міжнародна економіка», 6.030507 «Маркетинг». – Х.: ХДУХТ, 2014, - 67 с.

Укладачі:

кан. іст. наук, доц. Головка О.В., канд. пед. наук, доц. Петренко Н.В.,
ст. викл. Лисак Н.О.

Рецензент: кан. філ. наук, доц. Варипаєв О.М.

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри суспільних та гуманітарних дисциплін

Протокол № 14 від 17.03. 2014 р.

Схвалено науково-методичною комісією (НМК) обліково-фінансового факультету

Протокол № 7 від 27.03. 2014 р.

Схвалено науково-методичною комісією (НМК) економічного факультету

Протокол № 7 від 26.03. 2014 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4	
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ».....	7	
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СТВОРЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ З ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ»	12	
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СТВОРЕННЯ ДРУКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ З ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ».....	15	
ЗАВДАННЯ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ		
Модуль I. Соціологія в контексті сучасного суспільства	16	
Тема 1. Специфіка та значення соціології як науки	16	
Тема 2. Організація та методика конкретного соціологічного дослідження	20	
Тема 3. Становлення та розвиток соціології як науки про суспільство у світі і в Україні	25	
Тема 4. Суспільство як система: сутність і проблеми розвитку	28	
Модуль II. Соціальна структура суспільства та соціалізація особистості	32	
Тема 5. Соціальна структура суспільства. Проблеми соціальної нерівності.	32	
Тема 6. Поняття, структура та соціалізація особистості.....	37	
Тема 7. Соціальні інститути: сутність, функціонування, проблеми трансформації	41	
Тема 8. Сім'я як соціальний інститут	44	
Тема 9. Соціальне управління і значення соціальної інформації в управлінському процесі.....	48	
Тема 10. Етнічна структура суспільства	51	
Тема 11. Соціологія молоді	54	
Тема 12. Соціологія економічних відносин.....	58	
СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....		62
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ДИСЦИПЛІНИ		65
Основна література	65	
Додаткова література	65	
Програмне забезпечення.....	66	

ВСТУП

Методичні вказівки та завдання до самостійної роботи студентів розроблені у відповідності до робочої програми з дисципліни «Соціологія» відповідних напрямів.

Самостійна робота – важливий фактор засвоєння навчального матеріалу, – це робота студентів, яка планується та виконується за означеним викладачем завданням та при його методичному керівництві, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота необхідна не тільки для оволодіння даною дисципліною, але й для формування соціальних навичок: брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення та ін. У цьому контексті, самостійна робота має певне виховне навантаження: вона формує самостійність не тільки як сукупність вмінь та навичок, але й як рису характеру, яка відіграє суттєву роль у структурі особистості сучасного спеціаліста вищої кваліфікації.

Метою самостійної роботи студентів з навчального предмету «Соціологія» є формування самостійності студента, його вмінь, знань, навичок, що здійснюються опосередковано через зміст і методи всіх видів учбових занять. Навчальний курс із «Соціології» передбачає ознайомлення студентів з сучасними науковими уявленнями про суспільство та формами соціального шляхом засвоєння провідних соціологічних категорій, а саме:

- засвоєння загальних характеристик соціології та її значення як науки;
- знання основних принципів організації та методики конкретного соціологічного дослідження;
- орієнтація в етапах становлення та розвитку соціології як науки у світі і в Україні;
- засвоєння знань про суспільство як систему;
- розуміння соціальної структури суспільства, проблем соціальної нерівності;
- засвоєння поняття, структури та принципів соціалізації особистості;
- знання базових соціальних інститутів, їхньої сутності, функціонування, проблеми трансформації;
- аналіз сім'ї як соціального інституту;
- розуміння значення соціального управління і соціальної інформації в управлінському процесі.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- сутність об'єкту й предмету соціології, знати функції та структуру соціологічного знання; орієнтуватися у методах, які використовують соціологи у пізнавальному процесі;

- природу особистості та зв'язок особистості з суспільством, знати її структурні елементи, розуміти роль процесів соціалізації та виховання у механізмі формування особистості; розуміти сутність девіації та знати види девіантної поведінки;
- базисні структурні елементи соціального простору, засвоїти зміст понять „соціальна позиція”, „соціальний статус”, „соціальна роль”, „соціальна група”, „соціальна мобільність”, і „соціальна стратифікація”;
- роль культури в регламентації соціальної поведінки і засвоїти зміст категорій „значення”, „цінності”, „соціальні норми”;
- сутність соціальної структури суспільства, засвоїти пояснення класової будови суспільства, знати форми міжетнічних відносин, розуміти процеси утворення гендерних і вікових ідентичностей, знати особливості та динамічні характеристики соціальної структури українського суспільства;
- сутність соціальних інститутів, знати їх основні структурні елементи та загальні функції; розуміти сутність інституціональної структури суспільства;
- поняття суспільства та знати його основні характеристики;

вміти:

- працювати з підручниками і науковою соціологічною літературою, користуватися науковою бібліотекою і ресурсами Інтернету;
- використовувати соціологічні знання в практиці аналізу суспільних явищ та процесів;
- аналізувати історію і сучасність, стан українського суспільства з використанням основних соціологічних категорій та теорій;
- оцінювати результати та наслідки суспільних перетворень.
- вміти виділяти основні типи суспільств ,
- оцінювати та аналізувати форми та фактори соціальних змін;
- проводити конкретне соціологічне дослідження.

Методичні вказівки та завдання з дисципліни «Соціологія» побудовані з урахуванням того, що засвоєння студентами курсу відбувається самостійно. За умов, що на лекції відведено мало часу, то під час них можливо тільки ознайомити студентів з основними категоріями предмета, задати напрямок вивчення та зацікавити даним курсом.

Виходячи з цього, в методичних рекомендаціях пропонується основні положення до кожної з тем, рекомендована література та завдання для самостійної роботи студентів, що містять у собі: тестові завдання, завдання для перевірки знань, завдання для поглиблення знань, теми рефератів.

Завдання підібрані таким чином, щоб можна було закріпити засвоєння теоретичного матеріалу, поглибити розуміння соціальних феноменів. Основою

для самостійної роботи слугує науково-теоретичний курс, комплекс отриманих студентами знань.

Завдання для самостійної роботи представлені двома видами: теоретичні (СРТМ (самостійна робота з теоретичним матеріалом) – тестові завдання; теми рефератів; запитання для перевірки знань) і практичні (СРПЗ (самостійна робота з практичних завдань) – завдання для поглиблення знань).

Оцінювання завдань здійснюється у балах, враховуючи обсяг, складність завдань. Особлива увага при цьому приділяється: якості та самостійності, творчості виконання завдань; своєчасності подання завдань для перевірки та оцінювання.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ»

Реферат – одна з форм учбової та науково-дослідної роботи студентів.

Мета написання реферату полягає в тому, щоб навчити студентів пов'язати теорію з практикою, користуватися літературою, використовувати статистичні дані, привчатися до вміння висловлювати свої думки і робити самостійні висновки, щодо проблеми, яка розглядається у роботі.

Написання рефератів переслідує **цілі** не лише поглибленого вивчення курсу, але й дає можливість розвитку у студентів навичок роботи з джерелами, бібліографією, монографіями, дослідженнями, журнальними статтями і т.п.

Окрім того, написання рефератів потребує від студентів правильного використання наукового апарату при оформленні посилань, бібліографічного списку використаної літератури, розробки плану роботи і т.п.

Найкращі реферати можуть стати основою для написання студентських наукових робіт, які представляють на конкурс, чи на наукові студентські конференції ВНЗ.

Слово «реферат» має подвійне значення: з одної боку, воно припускає стисле відображення змісту наукової роботи, книги, статті. З другої – доклад на задану тему, який зроблений на основі критичного огляду літератури та інших джерел.

Студент здійснює роботу над рефератом під керівництвом викладача. Для того щоб підготувати реферат, який відповідає вимогам, студент повинен використовувати не лише теоретичні знання, але й фактичний матеріал, який ілюструє перебіг історичних подій. Якщо робота відповідає усім вимогам, викладач оцінює її позитивно та повідомляє про це студента. Незадовільно виконаний реферат підлягає переробці відповідно до зауважень керівника. Після позитивної оцінки підготовлений реферат, як правило, захищається студентом на семінарських заняттях.

II. Структура реферату

Реферат повинен мати наступну структуру:

- план
- вступ
- викладення основного змісту теми
- висновки
- список використаної літератури

Титульний аркуш реферату містить:

- відомчу підпорядкованість вищого навчального закладу, де виконаний реферат;
- найменування вищого навчального закладу, де виконаний реферат;
- найменування кафедри, де виконаний реферат;

- тему реферату;
- дані про студента (ку), яким (ою) виконаний реферат (вказується курс, факультет, шифр академічної групи, прізвище, ім'я, по батькові студента);
- дані про викладача, який консультував, перевіряв реферат (вказується науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові викладача);
- місто і рік виконання реферату.

План подають на початку реферату. Він містить найменування усіх розділів, зокрема вступу, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У **вступі** автор повинен розкрити актуальність обраної проблеми, ступінь її розробленості та сформулювати задачі, які ставляться та розглядаються у рефераті.

В **основній частині** розкривається сутність теми та викладаються основні теоретичні і методологічні положення, проблемні питання, дискусійні аспекти теми, науково обгрунтовані соціально-економічні рішення, світовий досвід тощо.

У **висновках**, які випливають із матеріалів реферату, містяться обгрунтовані пропозиції щодо вирішення поставленого завдання.

Далі подається **список використаних джерел та літератури**, складений у певній послідовності.

III. Послідовність написання та загальні вимоги до реферату

Робота студента над рефератом складається із наступних етапів:

- вибір теми на основі тематики, розробленої кафедрою;
- збір інформаційного матеріалу;
- підготовка й написання реферату; захист реферату на семінарі або конференції.

Розробка обраної теми починається з ознайомлення відповідної літератури. Але спочатку, ніж приступити до її підбору, доцільно намітити план роботи з літературою і загальний попередній план реферату.

Попередній план реферату складається з 3 – 4 питань, у процесі роботи він коректується та конкретизується.

План – це логічна основа реферату. Від правильного його складення залежить структура, зміст, логічний зв'язок частин.

Доцільно попередньо намічений план реферату узгодити на консультації з викладачем кафедри суспільних та гуманітарних дисциплін, який веде семінарські заняття або з лектором курсу.

План не слід дуже деталізувати, в ньому перераховуються загальні питання теми в логічній послідовності. Глави можна не розбивати на параграфи. Перелік загальних питань закінчується висновком або стислими висновками, які представляють узагальнення важливих положень, розглянутих у рефераті.

Закінчив роботу з попереднім планом, студент починає роботу з бібліографією. Значно допомогти студенту при ознайомленні з бібліографією можуть бібліотечні каталоги (алфавітний, систематичний, предметний); бібліографічні провідники (обліково-реєстраційні, науково-додаткові, рекомендаційні, критичні); довідкова література (енциклопедії, словники, предметні провідники в працях окремих науковців-економістів), а також навчально-реєстраційні та критико-бібліографічні видавництва; різні бібліографічні посібники з окремих галузей знань.

При роботі з рефератом необхідно уважно вивчити відповідну темі літературу, включаючи монографії, матеріали, які публікуються в журналах: «Український історичний журнал», «Питання історії», «Архіви України», «Археологія», «Українознавство», «Київська старовина», «Музеї України», «Наука, релігія, суспільство», «Коммерсант», «Корреспондент», «Публичные люди», та інші.

Важливим при написанні роботи є також вміння записувати інформацію. Найбільш розповсюджені дві форми запису та зберігання матеріалу – конспектування та ведення картотеки. Вони не виключають, а в ряді випадків доповнюють одне одного.

Коли студент у достатньому ступені накопичив та вивчив матеріал по відповідній темі, він приступає до його систематизації й розробці більш докладного плану реферату. Уважно переглядаючи свій конспект або записи на картках, він розташовує матеріал у тій послідовності, яка на його думку найбільш доцільна. Одночасно студент фіксує власні думки, які він вважає необхідними висловити в тексті реферату.

Наступним етапом написання реферату є робота над вступом. У *вступі* необхідно показати значення, актуальність обраної проблеми, обґрунтувати причини вибору теми. Окрім того, слід відмітити, в яких роботах видатних науковців-істориків розглядаються ці проблеми, сформулювати загальну мету, яка ставиться у рефераті.

В *загальній частині* роботи необхідно більше уваги приділити глибокому теоретичному висвітленню як теми в цілому, так і окремих її питань. Висловлення повинно здійснюватись у відповідності зі складеним планом.

Реферат повинен бути написаний доступною мовою, без повторів, скорочень, протиріч між окремими положеннями.

IV. Загальні вимоги до оформлення реферату

Велике значення має правильне оформлення реферату.

Реферат друкують на комп'ютері з одного боку аркуша білого паперу формату А4, виконуючи наступні вимоги:

- Текстовий редактор – MS Word 97.
- Шрифт основного тексту – Times New Roman.
- Розмір шрифту (кегель) – 14.

– Міжрядковий інтервал – 1,5.

– Розташування – книжне.

– Береги тексту: зверху – 2,5; знизу – 2,5; ліворуч – 3,5; праворуч – 1,5(см).

– Обсяг основного тексту – 20-25 сторінок друкованого тексту.

– Електронна копія роботи на електронному носії у вигляді файлу з ім'ям реферат.doc., структура і зміст якого повністю відповідає друкованому варіанту, включаючи титульний аркуш.

Чорновий варіант роботи слід ретельно відредагувати і лише після цього надрукувати на комп'ютері без скорочення слів, вставок, перекреслювань. Граматичні чи стилістичні помилки виключаються. Друкарські помилки, описки, неточності, виявлені після роздрукування роботи, можна виправити підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту машинописним способом. Допускається не більше двох виправлень на одній сторінці.

Заголовки структурних частин курсової роботи «ПЛАН», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Відстань між заголовком і текстом повинна дорівнювати 3-4 інтервалам.

До загального обсягу основного тексту не входять список використаних джерел та додатки, але всі сторінки зазначених елементів підлягають нумерації.

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. На титульному аркуші номера сторінок *не ставлять*, на наступних сторінках *номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці*.

Реферат повинен бути написаний розбірливо. Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу огляду літератури слід наводити **цитати**. Науковий етикет вимагає точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення може спотворити зміст, закладений автором. Текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням авторських особливостей написання. Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело.

В кінці реферату приводиться список використаної літератури.

Список використаних джерел – це елемент бібліографічного апарата, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Відомості про джерела, які включені до списку, треба подавати відповідно до вимог державних стандартів: ГОСТ 7.1-84 «Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления», ДСТУ 3582-97 «Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила».

Джерела у списку розміщують наступним чином:

– на перше місце в списку виносяться законодавчі та нормативні акти, а саме Конституція України, закони України, укази Президента України, рішення та постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, а також виступи та доповіді державних діячів України;

– інша література вказується в алфавітному порядку прізвищ перших авторів, або заголовків.

Основні вимоги до оформлення списку використаних джерел можна представити в наступному вигляді.

✓ При вказанні літературного джерела – монографії, підручника, навчального посібника, де один, два, або три автора – необхідно подати інформацію в наступному порядку:

1. прізвище та ініціали авторів;
2. заголовок (назва);
3. назва друкованого видання: монографія, підручник, навч. посібник;
4. місце видання;
5. назва видавництва;
6. рік видання;
7. кількість сторінок.

✓ При посиленні на літературні джерела, укладачами яких є колектив авторів, інформацію подають у наступному порядку:

1. заголовок (назва);
2. назва друкованого видання, наприклад: підручник, навч. посібник;
3. ініціали та прізвища авторів і (або) керівника творчого (наукового) колективу, за редакцією якого видана праця;
4. місце видання;
5. назва видавництва;
6. рік видання;
7. кількість сторінок.

Наприклад: Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи). /За ред. акад. НАН України В.М.Гейця. – К.: Логос, 1999. – 500с.

✓ При посиленні на складові частини книги, енциклопедії, збірника або журналу вказують: авторів статті, заголовок і лише після цього – повне описання джерела, яке включає в себе назву книги або журналу, рік, номер журналу, сторінки, на яких розміщена стаття.

✓ При внесенні у список статті, опублікованої в газеті, подається така інформація:

- 1) автор статті;**
- 2) назва статті;**
- 3) назва газети;**
- 4) рік, число, місяць видання;**
- 5) сторінки, на яких розміщена стаття.**

Після написання та оформлення роботи студент повинен показати її керівнику з кафедри економічної теорії. Таким чином, підготовка до захисту роботи включає виправлення помилок та недоліків, вивчення додаткових джерел, вказаних рецензентом, осмислення написаного, готовність пояснити будь-які наведені положення.

Закінчуючи підготовку до виступу з рефератом на семінарському занятті, корисно прочитати увесь його текст «для себе». Це закріпить матеріал у пам'яті і дозволить під час виступу або зовсім не заглядати в конспект (план, текст), або звести повертання до нього до мінімуму.

При *захисті реферату* задача студента – показати поглиблене розуміння теоретичних аспектів конкретної теми, сучасного стану економічної проблеми чи питання, що розглядалося.

Після розглядання реферату в групі робота студента оцінюється викладачем і приймається рішення про подальшу розробку цієї теми автором для написання конкурсної роботи. Якщо реферат не задовольняє вимоги керівника, то з рахунком зауважень його необхідно переробити.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СТВОРЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ З ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ»

Презентація - це представлення індивідуальної роботи за допомогою комп'ютерної техніки.

Створення презентацій PowerPoint - це зручна і доступна форма індивідуальної роботи, яка надає можливість оцінити ступінь оволодіння студентом матеріалом з обраної теми. Поєднання звуку, зображення і тексту обумовлює дидактичні можливості мультимедійних технологій і підвищує ефективність сприйняття інформації.

Значення презентацій для навчального процесу:

- **інформативність**: можливість в одній мультимедійній презентації розмістити великий об'єм графічної, текстової та звукової інформації;

- **компактність**: в якості носіїв для мультимедійної презентації можуть бути використані різні типи дисків, USB-карти, електронні візитні картки, які відрізняються компактністю і зручністю зберігання;

- **емоційна привабливість**: мультимедійні презентації дають можливість представити інформацію не лише в зручній для сприйняття послідовності, але й ефектно поєднувати звукові та візуальні образи, підбирати домінуючі кольори й колірні поєднання, які створюють у глядачів позитивне ставлення до інформації, що представляється;

- **наочність** - це ключовий аргумент використання мультимедійних презентацій, який виражається розхожою фразою: «краще один раз побачити, ніж сто разів почути», або навіть прочитати. Обрану тему можна реалістично продемонструвати за допомогою сучасних графічних і відео технологій мультимедійних презентацій.

- **мобільність:** все, що потрібно для демонстрації - це носій і комп'ютер, телевізор, кишеньковий комп'ютер, ноутбук;

- **інтерактивність:** можливість безпосередньо впливати на хід презентації;

- **економічна вигода:** тиражування мультимедійних презентацій на дискові носії або електронні візитні картки коштує набагато нижче, ніж друк середнього за обсягом і якістю поліграфії реферату. При цьому слід враховувати і можливість багаторазового використання однієї мультимедійної презентації, її доповнення новими текстовими та графічними матеріалами, модифікації інтерфейсу та звукового ряду.

- **багатофункціональність:** одного разу створена презентація може мати до десятка різних способів використання..

При створенні презентації слід дотримуватися таких правил.

1. Перш ніж приступити до створення презентації, слід чітко представляти (розуміти), що потрібно донести до аудиторії. Тому необхідно проглянути якомога більше літератури по даній темі, скласти список матеріалів та ілюстрацій, які необхідні. Визначити, які матеріали та ілюстрації необхідно відсканувати, знайти в Інтернеті або, нарешті, намалювати самим.

2. У презентації не повинно бути нічого зайвого. Кожен слайд повинен являти собою ланку, логічно пов'язану з обраною темою і працювати на загальну мету презентації.

3. Не слід перевантажувати слайди зайвими деталями, не захоплюватися анімацією. Анімацію слід використовувати тільки з метою залучення уваги до основних, ключових моментів слайда. Не потрібно забувати, що звукові та візуальні ефекти не повинні відволікати увагу від основної (важливою) інформації.

4. На першому слайді необхідно зазначити тему презентації, прізвище, ім'я, номер академічної групи виконавця, прізвище, ім'я і по-батькові викладача, вчене звання викладача, який перевіряє презентацію, назву кафедри.

5. На другому слайді розміщується план презентації.

6. На останньому слайді розміщється список використаних джерел.

Робота над презентацією.

Етап 1. Початок роботи. Вибір теми, постановка мети і завдань презентації.

Етап 2. Визначення змісту та дизайну презентації

1. Складання плану майбутньої презентації. Бажано, щоб план був докладним. Необхідно на папері намалювати, структуру презентації, схематичне зображення слайдів і розподілити, який текст, малюнки, фотографії чи інші матеріали будуть включені в той або інший слайд. Складання списку малюнків, фотографій, звукових файлів, відеороликів (якщо вони необхідні), які будуть розміщені в презентації. Визначення текстової частини презентації

2. Визначення умов демонстрації. Від цього буде залежати обсяг текстової інформації, що розташовується на слайдах, і, як ми говорили вище, розмір шрифту і вид навігації.

3. Визначення кількості слайдів у презентації.

4. Визначення зразкового дизайну слайдів. Колірна гамма фонів слайдів, формат заголовків (бажано, щоб у всіх слайдах був витриманий один формат і дотриманий єдиний стиль).

Етап 3. Порядок створення презентації:

1. Введення і редагування тексту. Створюються текстові слайди, на кожному слайді вводиться тільки текстова інформація. Після введення тексту необхідно визначитися з його розташуванням на кожному слайді, продумати його форматування (розмір, колір шрифту, заголовків і основного тексту). При підборі кольору тексту слід пам'ятати, що текст повинен бути «читаємим», тобто фон слайдів не повинен «глушити» текст. Не використовувати рідкісні види шрифтів, їх може не бути на інших комп'ютерах, за допомогою яких презентація буде демонструватися в інших аудиторіях.

2. Графіки, діаграми, таблиці. Якщо планується розмістити в презентації графіки та діаграми, то продумати їх розташування, визначити, чи читаються написи. Важливо не перевантажувати один слайд декількома графіками або діаграмами - інформація буде гірше сприйматися. Те ж саме відноситься і до таблиць. Текст у таблицях повинен бути добре видимим. Для наочності в таблицях можна застосовувати слабку за кольором заливку.

3. Зображення, малюнки, фон. Дуже важливим є фон слайдів. Він створює певний настрій у аудиторії і повинен відповідати темі презентації. Серйозні презентації не повинні бути строкатими, містити яскраві, «отруйні» кольори і змінювати колірну гаму від слайда до слайда. Не рекомендується робити фон занадто строкатим, це відволікає аудиторію і ускладнює читання тексту. Розміщені у презентації графічні об'єкти повинні бути, в першу чергу, чіткими. Графічні об'єкти не розташовуються в середині тексту, це погано виглядає.

4. Вставка анімації. За допомогою анімаційних ефектів можна істотно поліпшити сприйняття презентації і звернути увагу аудиторії на найбільш важливі моменти. Перш ніж застосовувати ефекти анімації, необхідно уважно вивчити можливості внутріслайдової і межслайдової анімації і продумати, як і де її застосовувати. Необхідність і тип анімації повинен бути логічно пов'язаний зі структурою доповіді, глядач повинен бути готовий побачити об'єкти розташовані на слайді у певному місці, а не бігати очима по слайду.

5. Звуковий супровід. Якщо вирішено у презентації використовувати звуковий супровід, то це потрібно робити акуратно. Музика не повинна заглушати доповідача, дратувати слух, мати різкі переходи, а також присипляти слухачів. Звуковий супровід має органічно вписуватися в тему презентації. Якщо немає впевненості в необхідності або виборі звукового супроводу презентації, то краще взагалі від нього відмовитися.

6. Доведення презентації. Доведення презентації полягає в неодноразовому перегляді всієї презентації, визначенні часових інтервалів, необхідних аудиторії для перегляду кожного слайда, і часу їх зміни. Слайд повинен бути на екрані стільки часу, щоб аудиторія могла розглянути,

запам'ятати, усвідомити його зміст. Водночас великий інтервал між змінами слайдів знижує інтерес. Можливо, при остаточному перегляді доведеться поміняти місцями деякі слайди для створення більш логічної структури презентації або внести до неї інші корективи.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СТВОРЕННЯ ДРУКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ З ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ»

Газета - це представлення індивідуальної роботи яка допомагає всім учасникам навчального процесу краще зрозуміти один одного, організувати дискусію або полеміку. Microsoft Office Publisher дозволяє створити макет газети.

Ключові моменти, необхідні при створенні газети:

- **формат газети** - солідніше, якщо газета буде форматом А3, однак, якщо у вас немає принтера з такими форматом, то можна друкувати на форматі А4, але видання програє в дизайнерському оформленні;

- **назва газети** – одне із самих головних завдань, від якої залежить тематика дослідження. Назва повинна безпосередньо стосуватися теми, яка розкривається;

- **розробка логотипа й слогана** - за допомогою малюнка й короткої фрази виразити концепцію всієї газети;

- **створення макета газети** - встановлення необхідних розмірів полів;

- **передова стаття** – окреслює мету і завдання газети. В неї повинен бути помітний заголовок. Для передової статті використовується строгий діловий стиль - від заголовку до шрифту тексту;

- **заголовки** в газеті повинні бути логічно пов'язані з різними аспектами досліджуваної теми. Якщо порівняти створення газети зі створенням розгорнутого плану, то заголовок – це пункт плану;

- **стаття** міститься під заголовком. Зміст статті повинен відповідати тематиці газети і назві заголовку. Стаття – це висвітлення якогось аспекту досліджуваної теми;

- **малюнки, мапи, графічні символи, орнаменти** – це допоміжні наочні засоби для покращення сприйняття матеріалу. Вони вставляються безпосередньо у текст. Слід пам'ятати, що їх використання не повинно бути надмірним і занадто яскравим, щоб не відволікати від сприйняття основної інформації;

- **вихідні дані містять:** відомчу підпорядкованість вищого навчального закладу, де виконано газету, найменування вищого навчального закладу, найменування кафедри, дані про студента (ку), яким (ою) виконано газету (вказується курс, факультет, шифр академічної групи, прізвище, ім'я, по батькові студента); дані про викладача, який консультував, перевіряв газету (вказується науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові викладача), місто і рік виконання газети.

МОДУЛЬ I. СОЦІОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

ТЕМА 1. Специфіка та значення соціології як науки

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Об'єкт, предмет, категорії соціології.
2. Структура соціологічної науки.
3. Місце соціології в системі суспільних наук.
4. Напрямки взаємодії соціології з іншими науками.
5. Функції соціології.
6. Роль соціології у вирішенні актуальних проблем сучасного світу.

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. Соціологія – наука, яка вивчає:

- А) взаємодію соціальних груп, функціонування соціальних інститутів, соціальну структуру суспільства;
- Б) систему ринкових відносин;
- В) відносини панування і підлягання, державний устрій та інститути влади, режими правління;
- Г) систему політичних відносин;
- Д) взаємодію суспільства та природи.

2. Об'єктом соціологічної науки виступає :

- А) шлюб та сім'я;
- Б) політична система;
- В) суспільство та його складові елементи;
- Г) суспільні групи та організації;
- Д) система освіти.

3. Предметом соціології як наукової дисципліни виступають:

- А) взаємовідносини і зв'язки людей з приводу виробництва матеріальних благ, їх обміну і розподілу;
- Б) явища взаємодії людей і соціальних груп;
- В) події, які будь-коли мали місце, і роль конкретних людей в них;
- Г) механізми мотивації і регуляції поведінки людей;
- Д) суспільна взаємодія і суспільні зв'язки.

4. Яке співвідношення між об'єктом та предметом науки?

- А) предмет є більш широким поняттям і включає об'єкт;
- Б) об'єкт і предмет є синонімами і фактично ці поняття збігаються;
- В) предмет є певною стороною або аспектом об'єкту;
- Г) термін об'єкт вживається у природничих, а предмет – соціальних науках;
- Д) автор вільно і на свій розсуд може вживати або перший або другий термін, коли мова іде про специфіку дисципліни.

5. Що не є функцією соціології як наукової дисципліни?

- А) пізнання соціальних явищ та процесів;
- Б) розробка методів збору, обробки, інтерпретації первинної соціальної інформації;
- В) створення нових соціальних технологій згідно суспільним потребам;
- Г) надання експертних послуг і потрібної інформації для прийняття управлінських рішень;
- Д) доведення переваг демократичного устрою та ринкових відносин.

6. З якими науками та науковими дисциплінами пов'язана соціологія:

- А) філософія; Б) астрономія; В) психологія; Г) статистика;
- Д) історія; Е) хімія; Ж) право.

7. Що не є властивим теоретичній соціології?

- А) визначення нових понять або перевизначення вже існуючих термінів;
- Б) пояснення емпіричної реальності, соціальних явищ і процесів;
- В) відкриття соціальних законів;
- Г) спостереження за соціальною реальністю і збір відповідної інформації;
- Д) розуміння людської поведінки та пошук факторів, що її зумовлюють.

8. Найбільш поширеним серед соціологів є думка, що сучасне соціологічне знання складається з:

- А) двох основних рівнів (теоретична соціологія і емпірична);
- Б) трьох рівнів (загально соціальні теорії, галузеві соціології і теорії середнього рівня, конкретно-соціологічні дослідження та відповідні методи);
- В) чотирьох рівнів відповідно до основних сфер соціального життя (економіка, політика, соціальна сфера, культура);
- Г) п'яти рівнів (до попередніх сфер додається область латентних соціальних процесів);
- Д) шести рівнів, що відповідає кількості основних функцій соціології як науки.

9. Певний рівень суспільного розвитку матеріальної і духовної культури суспільства; період розвитку суспільства, що слідує за варварством; конкретний культурно-історичний тип розвитку суспільства:

- А) еволюція; Б) акультурація; В) інституціоналізація;
- Г) цивілізація; Д) соціалізація.

10. Яке із перерахованих нижче понять відноситься до сфери вивчення соціології:

- А) симпатія; Б) капітал; В) статус; Г) почуття; Д) злочин.

11. Дайте визначення поняттям: суспільство, соціальне, суспільний розвиток.

Завдання для письмової роботи (СРПЗ)

1. Опишіть місце соціології в системі соціально-гуманітарних дисциплін
2. Поясніть об'єкт та предмет вивчення соціології.
3. Поясніть функції соціології та опишіть її місце у вивченні суспільстві.

Темі рефератів (презентації Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СРПЗ)

1. Соціологія як особлива форма соціального пізнання.
2. Роль соціології в осмисленні та аналізі суспільних явищ і процесів в сучасному суспільстві.
3. Р. Мертон про історію та систематику соціологічної теорії.

Варіант 2

Тести (СРТМ)

1. Що є об'єктом соціології?

- А) суспільство в цілому та окремі його підсистеми та складові;
- Б) поведінка людини у суспільстві;
- В) нормативний порядок у суспільствах;
- Г) соціальні групи та соціальні явища;
- Д) соціальні закони і соціальні закономірності.

2. Який вислів стосовно соціології є істинним?

- А) соціологія як галузь знань існувала завжди;
- Б) соціологія є результат розвитку античної науки;
- В) соціологія є ровесницею епохи Відродження;
- Г) соціологія фактично відбулася після Другої світової війни;
- Д) соціологія є проектом індустріальної доби.

3. Що не можна віднести до біологічних передумов існування людського суспільства?

- А) унікальна нервова система та інтелектуальні функції Homo Sapiens;
- Б) відносна фізична слабкість сучасної людини і неможливість виживати поодиночці;
- В) специфічна сексуальність та особливості біологічного розвитку дітей;
- Г) потепління і закінчення льодового періоду;
- Д) членороздільна мова.

4. Предметом соціології є:

- А) суспільство загалом;
- Б) економічна відносина;
- В) соціальні групи та спільноти;
- Г) суспільні відносина;
- Д) людина.

5. Яке визначення «соціального» є найбільш повним і правильним?

- А) соціальним є усе те, з чого складається суспільство;
- Б) соціальним є те, що належить соціальній сфері життя суспільства поряд з економікою, політикою і культурою;
- В) це – поведінка людей у суспільствах, що зумовлена спілкуванням з іншими індивідами;
- Г) уявні або реальні скупчення людей;
- Д) стандартні, типові, універсальні форми колективного життя та властиві їм закономірності.

6. Що є функцією соціології?

- А) профілактика соціальних відхилень.
- Б) контроль поведінки громадян;
- В) боротьба зі злочинністю;
- Г) прогнозування соціальних процесів;
- Д) вивчення природних явищ.

7. Що означає термін «теорії середнього рівня»?

- А) галузі соціологічного знання;
- Б) теорії, що було створено наступниками соціологів-класиків;
- В) теорії, що пояснюють не суспільство в цілому, а певні конкретні сторони та явища соціального життя;
- Г) теорії, де використано не загальнонаукові, а спеціальні методи;
- Д) теорії, які не можна визначити як цілком задовільні, які активно піддавалися критиці опонентами.

8. Ознаками соціального закону є:

- А) віддзеркалення незмінного співіснування соціальних явищ;
- Б) може діяти лише за наявності певних умов;
- В) діє без винятків завжди та всюди;
- Г) діє у суспільствах і поза ними;
- Д) у складних соціально-економічних умовах віддзеркалює залежність між соціальними явищами.

9. Види категорій, якими оперує соціологія:

- А) загальнонаукові;   Б) спеціально наукові;   В) власне соціологічні;
- Г) статистичні;   Д) суміжні з соціологією науки.

10. За цілями та завданнями дослідження виділяють такі розділи соціології:

- А) емпірична;   Б) теоретична;   В) фундаментальна;   Г) прикладна;
- Д) макросоціологія;   Е) мікросоціологія

11. Дайте визначення поняттям: галузева соціологія, соціалізація, соціум.

Завдання для письмової роботи (СРПЗ)

1. Опишіть структуру соціології як науки/
2. Поясніть причини існування трьох рівнів соціологічного знання.
3. Порівняйте предмети вивчення соціології й історії, соціології і психології, соціології й філософії.

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СРПЗ)

1. Основні теоретичні напрями вивчення соціальної взаємодії в соціологічній теорії.
2. Е. Гіденс про теоретичні дилеми та завдання сучасної соціології.
3. Вітчизняні соціологи про завдання та перспективи розвитку соціології в Україні.

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 6, 14-17]

ТЕМА 2. Організація та методика конкретного соціологічного дослідження

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Поняття та види соціологічного дослідження.
2. Програма соціологічного дослідження.
3. Вибірка у соціологічному дослідженні
4. Поняття методу в соціології.
5. Опитування як метод соціологічного дослідження.
6. Аналіз документів як метод соціологічного дослідження.
7. Спостереження як метод соціологічного дослідження.
8. Соціальний експеримент як метод збирання соціологічної інформації
9. Соціометричне опитування.

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. Найбільш розповсюдженим методом отримання соціологічної інформації є:

- А) анкетне опитування;   Б) аналіз документів;
В) спостереження;   Г) експеримент;
Д) експертиза.

2. Який соціологічний метод найбільш корисно використовувати для вивчення рівня довіри населення до органів влади?

- А) спостереження;   Б) аналіз документальних джерел;
В) опитування громадян;   Г) експеримент;
Д) соціометрію.

3. Прикладними дослідженнями називають:

- А) ті, що «додаються» до основного дослідження як їх продовження;
Б) роботи, що мають практичне значення та зовнішнього замовника;
В) електоральні дослідження, які є супутніми елементами виборчого процесу;
Г) роботи, що виконуються переважно університетськими кафедрами та викладачами на додаток до навчального процесу;
Д) роботи, які мають великі підсумкові звіти з багатьма додатками.

4. Що не є обов'язковим елементом пізнавального процесу?

- А) суб'єкт пізнавального процесу (дослідник);
Б) об'єкт і предмет дослідження;
В) методи і техніки дослідницької діяльності;
Г) певні ресурси, необхідні для роботи вченого (фінансування, обладнання і приміщення, інформаційне забезпечення тощо);
Д) Підтримка держави і політичних структур.

5. Слово «метод» у перекладі з грецької означає:

- А) шлях до чогось;   Б) сприятливі обставини;
В) освічена людина;   Г) вміння щось робити;
Д) Сукупність необхідних знань.

6. Який метод не можна віднести до соціологічних методів?

- А) телефонне опитування;
- Б) поглиблене інтерв'ю;
- В) вторинна обробка службових документів;
- Г) метод індукції;
- Д) анкетування.

7. Спостереження –це:

- А) метод збору інформації, який полягає у вивченні та тлумаченні відповідно до мети дослідження даних, що містяться у засобах масової інформації, листах, зверненнях, наукових публікаціях, письмових історичних пам'ятниках, художній літературі тощо;
- Б) метод збору первинної інформації про об'єкт дослідження шляхом безпосереднього сприйняття та реєстрації фактів стосовно цього об'єкта, котрі мають значення для досягнення мети дослідження;
- В) метод збору первинної інформації про об'єкт дослідження шляхом звернення дослідника до людей із запитаннями, що стосуються теми дослідження;
- Г) метод збору інформації, який полягає у пошуку та фіксації кількісних ознак і властивостей тексту, котрі відображають значимі для дослідження аспекти змісту цього тексту;
- Д) метод дослідження, при якому спілкування між дослідником і опитуваним опосередковане письмовим опитувальником;
- Е) метод збору інформації, який полягає у цілеспрямованій бесіді між дослідником і опитуваним щодо проблем, які стосуються предмету дослідження.

8. Опитування – це:

- А) метод збору первинної інформації про об'єкт дослідження шляхом безпосереднього сприйняття та реєстрації фактів стосовно цього об'єкта, котрі мають значення для досягнення мети дослідження;
- Б) метод збору інформації, який полягає у вивченні та тлумаченні відповідно до мети дослідження даних, що містяться у засобах масової інформації, листах, зверненнях, наукових публікаціях, письмових історичних пам'ятниках, художній літературі тощо;
- В) метод збору первинної інформації про об'єкт дослідження шляхом звернення дослідника до людей із запитаннями, що стосуються теми дослідження;
- Г) метод збору інформації, який полягає у пошуку та фіксації кількісних ознак і властивостей тексту, котрі відображають значимі для дослідження аспекти змісту цього тексту;
- Д) метод дослідження, при якому спілкування між дослідником і опитуваним; опосередковане письмовим опитувальником;
- Е) метод збору інформації, який полягає у цілеспрямованій бесіді між дослідником і опитуваним щодо проблем, які стосуються предмету дослідження.

9. Як називається метод дослідження, при якому спілкування між дослідником і опитуваним опосередковане письмовим опитувальником?

- А) анкетування;   Б) аналіз документів;   В) опитування;
Г) контент – аналіз;   Д) експеримент;   Е) інтерв'ю

10. Оберіть вимоги до запитань в анкетах:

- А) охоплення широкого тематичного спектру;
Б) доступність для розуміння респондента;
В) гуманізм;   Г) суттєвість;   Д) демократизм;
Е) нейтральність постановки.

11. Дайте визначення понять: методологія, респондент, польове соціологічне дослідження.

Завдання для письмової роботи (СРПЗ)

1. Значення соціологічного аналізу в емпіричному дослідженні.
2. Назвіть і охарактеризуйте відомі вам типи соціологічного дослідження.
3. Складіть програму соціологічного дослідження.

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СРПЗ)

1. Програма соціологічного дослідження: розділи, компоненти, процедури.
2. Анкета соціологічного дослідження: призначення, структура, правила побудови.
3. Різновиди інтерв'ю та особливості їх застосування в соціологічному дослідженні

Варіант 2

Тести (СРТМ)

1. Метод збирання соціологічної інформації, що полягає у спрямованому, систематичному, безпосередньому візуальному та слуховому сприйнятті і реєстрації соціальних процесів, явищ, ситуації, фактів, що піддаються перевірці і контролю:

- А) спостереження;   Б) аналіз документів;
В) анкетування;   Г) метод інтерв'ю;   Д) контент-аналіз.

2. Яке поняття не можна віднести до понятійно-категоріального апарату соціології?

- А) соціальний клас;   Б) соціальний статус;
В) соціальна інституція;   Г) живий організм;   Д) соціальна стратифікація.

3. В ході соціологічного опитування виявляються:

- А) дані про соціально-демографічну структуру вибіркової сукупності;
Б) об'єктивні розподіли норм і цінностей у вибраній популяції;
В) документальні відображення фактів соціальної реальності;
Г) суб'єктивні думки людей, яких називають респондентами;
Д) ставлення респондентів до еонеретної проблеми.

4. Сутність емпіричної соціології полягає в:

- А) складанні анкет, їх сортуванні і подальшій статистичній обробці;
- Б) вивченні і описі методів збору первинної соціологічної інформації, її обробці і аналізі;
- В) складанні висновків і практичних рекомендацій для прийняття оптимальних управлінських рішень;
- Г) підготовці фахівців по збиранню первинної соціологічної інформації;
- Д) соціологічні висновки стосовно вивчаємої проблематики.

5. Що відображає соціальна закономірність?

- А) певну тенденцію, яка проявляється у масовій поведінці людей і доводиться, передусім, даними статистики;
- Б) події, які відбуваються у так званій соціальній сфері суспільства;
- В) зв'язок між причинами та наслідками, де діє принцип: є причина – обов'язково настає певна подія;
- Г) відносини нерівності між людьми і соціальними групами;
- Д) процес реалізації законодавчих актів, які видає держава.

6. Чим відрізняється соціальна закономірність від соціального закону?

- А) соціальні закони створювали соціологи-класики, а закономірності – інші вчені;
- Б) соціальні закони є більш узагальненими твердженнями порівняно із закономірностями;
- В) соціальні закономірності виражають лише тенденцію, що можна перевірити на багатьох випадках та спостереженнях, і вони не мають абсолютної сили по відношенню до окремих індивідів як би того вимагали закони подібно до законів фізики;
- Г) соціальні закони «придумують» законодавці, а закономірності породжує саме життя;
- Д) соціальні закони мають місце в теоретичній соціології, а закономірності – в емпіричній.

7. Аналіз документів – це:

- А) метод збору первинної інформації про об'єкт дослідження шляхом безпосереднього сприйняття та реєстрації фактів стосовно цього об'єкта, котрі мають значення для досягнення мети дослідження;
- Б) метод збору первинної інформації про об'єкт дослідження шляхом звернення дослідника до людей із запитаннями, що стосуються теми дослідження;
- В) метод збору інформації, який полягає у вивченні та тлумаченні відповідно до мети дослідження даних, що містяться у засобах масової інформації, листах, зверненнях, наукових публікаціях, письмових історичних пам'ятниках, художній літературі тощо;
- Г) метод збору інформації, який полягає у пошуку та фіксації кількісних ознак і властивостей тексту, котрі відображають значимі для дослідження аспекти змісту цього тексту;

- Д) метод дослідження, при якому спілкування між дослідником і опитуваним;
опосередковане письмовим опитувальником;
Е) метод збору інформації, який полягає у цілеспрямованій бесіді між дослідником і опитуваним щодо проблем, які стосуються предмету дослідження.

8. Контент - аналіз – це:

- А) метод збору інформації, який полягає у вивченні та тлумаченні відповідно до мети дослідження даних, що містяться у засобах масової інформації, листах, зверненнях, наукових публікаціях, письмових історичних пам'ятниках, художній літературі тощо;
Б) метод збору первинної інформації про об'єкт дослідження шляхом безпосереднього сприйняття та реєстрації фактів стосовно цього об'єкта, котрі мають значення для досягнення мети дослідження;
В) метод збору первинної інформації про об'єкт дослідження шляхом звернення дослідника до людей із запитаннями, що стосуються теми дослідження;
Г) метод збору інформації, який полягає у пошуку та фіксації кількісних ознак і властивостей тексту, котрі відображають значимі для дослідження аспекти змісту цього тексту;
Д) метод дослідження, при якому спілкування між дослідником і опитуваним
опосередковане письмовим опитувальником;
Е) метод збору інформації, який полягає у цілеспрямованій бесіді між дослідником і опитуваним щодо проблем, які стосуються предмету дослідження.

9. Як називається цілеспрямована бесіда між дослідником і опитуваним щодо проблем, які стосуються предмету дослідження?

- А) анкетування;   Б) аналіз документів;   В) опитування;
Г) контент-аналіз;   Д) експеримент;   Е) інтерв'ю.

10. Як називається експеримент, який проводиться у природних (не штучних) умовах?

- А) польовий;   Б) лабораторний;   В) однофакторний;
Г) багатофакторний;   Д) контрольований;   Е) еконтрольований.

11. Дайте визначення понять: емпіричне соціологічне дослідження, соціологічне спостереження, парадигма.

Завдання для письмової роботи (СРПЗ)

1. Назвіть відомі вам елементи структури програми соціологічного дослідження.
2. Наведіть приклади відкритих, напіввідкритих та закритих питань анкети.
3. Охарактеризуйте види соціологічного опитування

**Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint,
газет Microsoft Office Publisher) (СПІЗ)**

1. Місце спостереження серед інших методів соціологічного дослідження.
2. Поняття моніторингу в соціології. Історія виникнення та галузі астосування.
3. Вимоги до забезпечення якості та надійності вибірки.

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 6, 14-17]

ТЕМА 3. Становлення та розвиток соціології як науки про суспільство у світі і в Україні

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Уявлення про суспільство в античну добу.
2. Накопичення суспільних знань у середньовіччі та добу Відродження.
3. Передумови оформлення соціологічних знань у самостійну науку.
4. Соціологія в ХІХ – ХХ ст.
5. Зарубіжна соціологія у ХХІ ст. – основні школи та напрямки.
6. Передумови виникнення соціологічної думки в Україні.
7. Початок української соціології
8. Розвиток вітчизняної соціології у ХХ – ХХІ ст

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. В який історичний період соціологія оформилась як самостійна наукова дисципліна?

- А) ІХ – ХІІ ст.;   Б) ХV ст.;   В) кінець ХІХ – початок ХХ ст.;
Г) середина ХХ ст.;   Д) кінець ХХ ст.

2. Найбільш розгорнута теорія соціальної стратифікації належить:

- А) К. Марксу;   Б) П.Сорокіну;   В) М. Веберу;   Г) Е. Дюркгейму.

3. Поняття локальної цивілізації як особливого культурно-історичного типу ввів у науковий обіг:

- А) П. Сорокін;   Б) О. Шпенглер;   В) М. Данилевський;   Г) А. Тойнбі.

4. Огюст Конт стверджує, що елементарною структурною одиницею суспільства є:

- А) мала група;   Б) сім'я;   В) рід;   Г) особистість.

5. Базис у марксистській аналітичній схемі суспільства – це:

- А) продуктивні сили суспільства;
Б) фундамент, на який спирається управління суспільством;
В) виробничі відносини;
Г) сукупність продуктивних сил і виробничих відносин.

6. Суспільний прогрес, за О. Контом, є предметом вивчення:

- А) соціальної статистики;   Б) соціальної динаміки;
В) соціальної фізики;   Г) соціометрії.

7. Центральним поняттям «розуміючої» соціології Макса Вебера є:

- А) соціальний факт;   Б) закон інтелектуальної еволюції;
В) соціальна дія;   Г) спосіб виробництва.

8. Творцем теорії соціального конфлікту вважають:

- А) О. Конта;   Б) М. Вебера;   В) К. Маркса;   Г) П. Сорокіна.

9. Хто з соціологів вважав, що головне в суспільному розвитку – це не стабілізація суспільства, а його руйнація і заміна іншим, більш справедливим:

- А) Е. Дюркгейми;   Б) К. Маркс;   В) М. Вебер;   Г) Г. Спенсер.

10. Теорія конфлікту – це:

А) концепція сучасної західної соціології, яка розвиває положення К.Маркса про неминучий конфлікт між соціальними класами;

Б) сучасне тлумачення суспільного розвитку (Р. Дарендорф), представники якого надають більше значення проблемі розподілу влади, ніж економічним чинникам;

В) концепція сучасної західної соціології (Р. Мертон, К.Девіс) розглядають суспільство як систему взаємозалежних частин, кожна з яких має вплив на функціонування цілого;

Г) концепція сучасної західної соціології (М. Вебер, Т. Парсонс) пояснюють різноманітні соціальні явища через суб'єктивну рефлексію учасників дій;

Д) концепція сучасної західної соціології (Дж. Мід, М.Кун) розглядають взаємодію між людьми як безперервний діалог, у процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них

11. Дайте визначення понять: соціальна статика, «розуміюча соціологія», структурний функціоналізм.

Завдання для письмової роботи (СПІЗ)

1. Розкрийте сутність Марксової теорії класової боротьби.
2. Вчення Е. Дюркгайма про приватну власність та нерівність людей.
3. Розкрийте суть „розуміючої соціології” (за Вебером)

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СПІЗ)

1. Місце О. Конта в історії соціології.
2. Політична соціологія Михайла Драгоманова
3. Теорія еліт В. Липинського

Варіант 2

Тести (СРТМ)

1. Термін «соціологія» з'явився:

- А) на початку ХХ ст.;   Б) наприкінці ХVІІІ ст.;
В) у першій половині ХІХ ст.;   Г) в античну добу.

- 2. Назвіть прізвище вченого, хто запропонував термін «соціологія»:**
 А) Г. Спенсер;   Б) К. Маркс;   В) Ш. Монтеск'є;
 Г) О. Конт;   Д) Е. Дюркгайм.
- 3. Хто з класиків соціології вивчав особливий вплив релігійних поглядів на способи організації господарчого життя:**
 А) М.Вебер;   Б) Е. Дюркгейм;   В) О. Конт;   Г) К. Маркс.
- 4. Кому з соціологів належить найбільш розгорнуте визначення еволюції:**
 А) О. Конту;   Б) Г. Спенсеру;   В) К. Марксу;   Г) П. Сорокіну.
- 5. «Пролетаріату належить особлива місія створення нового суспільства, завдяки чому він зникає як клас»:**
 А) М. Веберу;   Б) К. Марксу;   В) Е. Дюркгейму;   Г) О. Конту.
- 6. Хто із соціологів – класиків віддавав провідне місце при побудові своєї теорії виробничим відносинам:**
 А) К. Маркс;   Б) М. Вебер;   В) Г. Спенсер;   Д) Е. Дюркгейм.
- 7. Суспільний прогрес, за О. Контом, є предметом вивчення:**
 А) соціальної статистики;   Б) соціальної динаміки;
 В) соціальної фізики;   Г) соціометрії.
- 8. Ідея щодо необхідності революційного перетворення соціальних відносин складає головний висновок:**
 А) позитивізму;   Б) історичного матеріалізму;
 В) соціологічного реалізму;   Г) розуміючої соціології;
- 9. Теорія функціоналізму – це:**
 А) концепція сучасної західної соціології, яка розвиває положення К.Маркса про неминучий конфлікт між соціальними класами. Сучасні представники, як от Р. Дарендорф, надають більше значення проблемі розподілу влади, ніж економічним чинникам;
 Б) концепція сучасної західної соціології. Її представники (Р. Мертон, К.Девіс) виступають послідовниками Г. Спенсера і розглядають суспільство як систему взаємозалежних частин, кожна з яких має вплив на функціонування цілого;
 В) концепція сучасної західної соціології, представники якої (М. Вебер, Т. Парсонс) пояснюють різноманітні соціальні явища через суб'єктивну рефлексію учасників дій;
 Г) концепція сучасної західної соціології. Її представники (Дж. Мід, М.Кун) розглядають взаємодію між людьми як безперервний діалог, у процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них.
- 10. «Вчення про суспільство повинно складатися з двох частин – соціальної статистики, яка описує закони існування, і соціальної динаміки, яка описує закони зміни суспільства і етапи цієї зміни»:**
 А) М. Веберу;   Б) К. Марксу;   В) Е. Дюркгейму;   Г) О. Конту.
- 11. Дайте визначення понять:** соціальна динаміка, теорія соціального конфлікту, феноменологічна соціологія.

Завдання для письмової роботи (СРПЗ)

1. Охарактеризуйте основні стадії, які проходить інтелект у своєму розвитку за О. Контом.
2. Хто поклав початок вивченню соціальних інститутів?
3. Поясніть розуміння Г. Спенсером суспільства як організму.

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СРПЗ)

1. Ціннісно- нормативна зумовленість суспільства в розумінні Е. Дюркгайма.
2. „Генетична соціологія” Михайла Грушевського.
3. Теоретична спадщина Микити Шаповала

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 6, 7, 14-17]

ТЕМА 4. Суспільство як система: сутність і проблеми розвитку

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Основні теорії походження суспільства.
2. Основні типи суспільства.
3. Причини і наслідки суспільних змін.
4. Сучасні концепції соціально-класової структури.
5. Тенденції розвитку соціальної структури

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. Ініціація –це:

- А) процес звикання до соціального середовища, що оточує людину;
- Б) процес здобуття знань і навичок, внаслідок якого людина стає частиною суспільства;
- В) обряд, який знаменує перехід людини на новий етап розвитку у певній соціальній групі;
- Г) Процес входження людини у певну соціальну групу;
- Д) період життя людини, в якому у неї відбувається розвиток соціальних реакцій;
- Е) період життя людини, в якому у неї відбувається розвиток відчуттів.

2. Оберіть ознаки, якими характеризуються суспільства мисливців?:

- А) незначна майнова та соціальна нерівність між людьми;
- Б) усвідомлення цінності речей завдяки можливості їхнього використання у роботі;
- В) соціальні відмінності засновані на різниці у віці та статі;
- Г) чітко окреслені території міграції;
- Д) наявність обов'язку працювати разом;
- Е) відсутність мистецтва війни.

- 3. Оберіть ознаки, якими характеризуються скотарські суспільства?**
- наявність обов'язку працювати разом;
  - виникають внаслідок розвитку міст;
  - рабовласницькі за суттю;
  - розвиваються за рахунок завоювань;
  - значна частина проживає на землях, непридатних для землеробства;
  - здійснюють сезонну міграцію.
- 4. Оберіть ознаки, якими характеризуються традиційні суспільства?**
- більшість населення не зайнята на виробництві продуктів харчування;
  - сформовані професії торговця, військового та урядовця;
  - основа матеріальної культури – сільське господарство;
  - володіють мистецтвом ведення війни;
  - чіткий розподіл праці між чоловіками та жінками;
  - розвивають науку та мистецтво.
- 5. Оберіть ознаки, якими характеризуються індустріальні суспільства?**
- здійснюють сезонну міграцію;
  - сформовані професії торговця, військового та урядовця;
  - промислове виробництво домінує над сільським господарством;
  - воєнні дії ведуться з метою захоплення стад;
  - основа матеріальної культури – сільське господарство;
  - розвивалися завдяки відкриттям і винаходам.
- 6. Оберіть ознаки, якими характеризуються неіндустріальні суспільства?**
- виникають внаслідок розвитку міст;
  - рабовласницькі за суттю;
  - мають сформовану владну вертикаль;
  - писемність;
  - розвиваються за рахунок завоювань;
  - формується у долинах річок.
- 7. Оберіть ознаки, якими характеризуються сучасні суспільства?**
- почали виникати у XVIII ст.;
  - промислове виробництво домінує над сільським господарством;
  - розвивалися завдяки відкриттям і винаходам;
  - більшість населення проживає у містах і містечках;
  - організовані у національні держави;
  - мілітаризація виробництва
- 8. Поділ суспільств на які типи розвинувся внаслідок наступу колоніалізму?**
- мисливців і збирачів;
  - скотарські й аграрні;
  - традиційні та індустріальні;
  - неіндустріальні й індустріальні;
  - I, II і III світів;
  - глобалізовані та неглобалізовані.
- 9. В яких державах зараз проживає більшість людей на планеті?**
- Традиційних;
  - аграрних;
  - I світу;
  - індустріальних;
  - III світу;
  - скотарських
- 10. Оберіть ознаки, якими характеризуються держави III світу:**
- у минулому – це залежні території;
  - основа економіки – сільськогосподарське виробництво;
  - політичні системи скопійовані з держав I світу;
  - політичні системи скопійовані з держав II світу;

Д) умови життя людей постійно погіршуються;

Е) незначна майнова та соціальна нерівність.

11. Дайте визначення поняттям: соціальна система, потреба, соціальна цінність.

Завдання для письмової роботи (СПІЗ)

1. Охарактеризуйте відомі Вам соціальні цінності.
2. Охарактеризуйте відомі Вам соціальні норми.
3. Чи існують закони та закономірності в розвитку суспільства? Якщо так, то які?

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СПІЗ)

1. Особливості етапів розвитку українського суспільства.
2. Соціологічне трактування культури як сукупності традицій, звичаїв, норм, цінностей, символів, мови.
3. Історичні типи суспільств.

Варіант 2

Тести (СРТМ)

1. У залежності від швидкості протікання соціальні зміни поділяються:

- А) на еволюційні і революційні; Б) на прогресивні, регресивні, нейтральні;
- В) на економічні, політичні, культурні; Г) на зовнішні та внутрішні;
- Д) на суттєві та незначні; Е) на економічні та неекономічні.

2. Оберіть ознаки, якими характеризуються суспільства збирачів?

- А) незначна майнова та соціальна нерівність між людьми;
- Б) усвідомлення цінності речей завдяки можливості їхнього використання у роботі;
- В) соціальні відмінності засновані на різниці у віці та статі;
- Г) чітко окреслені території міграції;
- Д) наявність обов'язку працювати разом;
- Е) відсутність мистецтва війни.

3. Оберіть ознаки, якими характеризуються аграрні суспільства?

- А) існує майнова та соціальна нерівність; Б) не знають мистецтва війни;
- В) створюють політичні союзи;
- Г) основний рід занять – торгівля;
- Д) існують можливості для нагромадження матеріальних статків;
- Е) у воєнних конфліктах застосовують менше насильства, ніж суспільства скотарів.

4. Оберіть ознаки, якими характеризуються традиційні суспільства?

- А) виникають внаслідок розвитку міст;
- Б) рабовласницькі за суттю;
- В) мають сформовану владну вертикаль;
- Г) писемність;

- Д) розвиваються за рахунок завоювань;
- Е) формуються у долинах річок.

5. Оберіть ознаки, якими характеризуються індустріальні суспільства?

- А) почали виникати у XVIII ст.;
- Б) промислове виробництво домінує над сільським господарством;
- В) розвивалися завдяки відкриттям і винаходам;
- Г) більшість населення проживає у містах і містечках;
- Д) організовані у національні держави;
- Е) мілітаризація виробництва.

6. Оберіть ознаки, якими характеризуються сучасні суспільства?

- А) виникли внаслідок індустріалізації;
- Б) здійснюють сезонну міграцію;
- В) воєнні дії ведуться з метою захоплення стад;
- Г) основа матеріальної культури – сільське господарство;
- Д) займаються розведенням великої рогатої худоби, коней, кіз, верблюдів і овець;
- Е) деперсоналізація виробництва.

7. Оберіть ознаки, якими характеризуються держави III світу:

- А) у минулому – це залежні території;
- Б) основа економіки – сільськогосподарське виробництво;
- В) політичні системи скопійовані з держав I світу;
- Г) умови життя людей постійно погіршуються;
- Д) значна майнова та соціальна нерівність;
- Е) мають сформовану чітку владну вертикаль.

8. Наслідками якого процесу є розподіл праці, міграція в масштабах планети капіталу, людських і виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних і технічних процесів, а також зближення культур різних країн?

- А) адаптація;
- Б) асоціація;
- В) ініціація;
- Г) інтеграція;
- Д) глобалізація;
- Е) трансформація.

9. Поділ суспільств на які типи розвинувся внаслідок наступу колоніалізму?

- А) мисливців і збирачів;
- Б) скотарські й аграрні;
- В) традиційні та індустріальні;
- Г) неіндустріальні й індустріальні;
- Д) I, II і III світів;
- Е) глобалізовані та неглобалізовані.

10. Глобалізація – це:

- А) процес звикання до соціального середовища, що оточує людину;
- Б) процес здобуття знань і навичок, внаслідок якого людина стає частиною людства;
- В) процес переходу людини на новий етап розвитку у певній соціальній групі;
- Г) процес входження людини у світове співтовариство;
- Д) внутрішня взаємозалежність світового співтовариства;
- Е) процес розв'язання глобальних проблем людства.

11. Дайте визначення поняттям: реформа, соціальні норми, соціальний інтерес.

Завдання для письмової роботи (СПІЗ)

1. Розкрийте суть системно-органістичного уявлення про суспільство. Назвіть його представників.
2. Назвіть розробників стадіальної типології суспільства та охарактеризуйте її.
3. На чому роблять наголос соціологи при визначенні культури? Обґрунтуйте свою думку посиланням на конкретних соціологів.

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СПІЗ)

1. Соціологічні теорії суспільства.
2. Постіндустріальне суспільство: теорія та практика.
3. Соціальний прогрес і регрес: реформи і революції.

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 3, 5, 12, 14-19]

МОДУЛЬ II. Соціальна структура суспільства та соціалізація особистості

ТЕМА 5. Соціальна структура суспільства. Проблеми соціальної нерівності

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Сутність соціальної структури суспільства та її складові елементи.
2. Соціальна група як складова частина суспільства.
3. Види, типи, форми суспільних груп.
4. Соціальні організації у соціальній структурі суспільства.
5. Соціальна статифікація: поняття, походження, теорії.
6. Сучасні концепції соціальної стратифікації.
7. Концепція соціальної мобільності.
8. Канали соціальної мобільності

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. В залежності від характеру взаємодії індивідів у соціальних групах, групи підрозділяють на...

А) цільові і не цільові;	Б) формальні і неформальні;
В) учбові та сімейні;	Г) великі і малі;
Д) номінальні і реальні.	

2. Групи, що самостійно виробляють правила поведінки, не мають формальних статутів мають назву:

- А) соціальна організація;
- Б) політична партія;
- В) соціальний інститут;
- Г) неформальна група.
- Д) Маса.

3. Які головні особливості еволюції сучасної соціальної структури українського суспільства за останні 20 років?

- А) поява соціальної групи безробітних;
- Б) зміна соціального статусу багатьох елементів соціальної структури суспільства (професійних, вікових, освітніх);
- В) зменшення середнього класу;
- Г) збільшення нижнього класу;
- Д) вірно все вищезгадане.

4. Соціальний клас це:

- А) мала соціальна група;
- Б) велика соціальна група;
- В) формальна соціальна група;
- Г) професійна соціальна група;
- Д) політична партія;
- Е) промислові виробники.

5. Що не є фактором висхідної соціальної мобільності:

- А) освіта, закінчення навчального закладу;
- Б) прибутки, підвищення матеріальних статків;
- В) професійна кар'єра, призначення на посаду з більш широким обсягом прав та відповідальності;
- Г) соціальні зв'язки, що допомагають зробити кар'єру або розбагатіти;
- Д) призначення на аналогічну посаду, але у більший за розміром філіал або відділення компанії.

6. Які групи ми називаємо «уявними»?

- А) усі спільноти, що можуть бути усвідомлені пересічною людиною;
- Б) групи, які спостерігач може виділити за будь-яким формальним критерієм, що не створюють стійких об'єднань людей;
- В) спільноти, що можуть бути виділеними вченими із загалу шляхом проведення соціологічних досліджень;
- Г) групи, члени яких не скріплені будь якими письмовими або формальними зобов'язаннями;
- Д) співтовариства осіб, які уявляють себе належними до певної групи, хоча в дійсності це може і не відбуватися.

7. До малих груп відносяться об'єднання людей... :

- А) чисельність яких менша за 100 осіб;
- Б) якщо їх члени мешкають сумісно у спільному домоволодінні (сім'ї);
- В) у невиробничій сфері за типом сусідських співтовариств або груп близьких друзів;

Г) незначні за кількістю членів (від двох осіб і максимум до кількох десятків), що перебувають у безпосередньому контакті, персонально спілкуються і вирішують спільні завдання;

Д) що визначаються саме такими соціологами в залежності від потреб дослідницької діяльності.

8. Термін «соціальна стратифікація» означає:

А) нерівність людей та сімей у соціальному просторі, коли особи через об'єктивні причини належать до різних прошарків, що займають більш «високі» або більш «низькі» соціальні позиції;

Б) можливість послідовної мобільності суб'єктів від одної до іншої позиції соціального простору за умов, якщо поведінка та соціальні успіхи людини відповідають суспільним очікуванням;

В) стійкий стереотип громадської думки стосовно поділу людей на класи в залежності від особистих прибутків;

Г) поділ соціології на окремі галузі в залежності від наявності структурних елементів в сучасних суспільствах;

Д) поділ широких соціальних понять на більш конкретні наукові терміни.

9. Що не є фактором природної нерівності?

А) фізична сила та витривалість особи;

Б) спадок, що дістався від батьків у вигляді нерухомості;

В) риси характеру, вольові якості;

Г) інтелектуальні здібності та потенційні можливості розумової діяльності;

Д) стать людини.

10. Яка історична система стратифікації не належить до типології, що запропонував Ентоні Гідденс?

А) рабство;

Б) кастова система;

В) соціально-класова система;

Г) станова система;

Д) система васальської залежності.

11. Дайте визначення поняттям: соціальна структура, соціальна нерівність, маргінал.

Завдання для письмової роботи (СРІЗ)

1. Охарактеризуйте класифікації соціальних груп за ознаками (ідентичностями), розмірами, формальністю, тривалістю існування, важливістю.

2. Назвіть типи стратифікаційних систем.

3. Фактори, які впливають на рівень соціальної мобільності.

Темі рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СРІЗ)

1. Теорія соціальної стратифікації в історії соціології.

2. Соціальні конфлікти в сучасних умовах.

3. Теорія соціальної мобільності П.Сорокіна.

Варіант 2
Тести (СРТМ)

1. Яка соціальна група є первинною?

- А) підприємці як соціальна страта;
- Б) сім'я;
- В) молодь як соціально-демографічна спільність;
- Г) харків'яни як соціально-територіальна група;
- Д) політична партія

2. Найважливішою характеристикою малої (первинної) соціальної групи є:

- А) стабільні персоналізовані, емоційно забарвлені безпосередні контакти між членами групи;
- Б) її здатність до швидкого скорочення (збільшення) кількості членів відповідно до обставин;
- В) чітко визначена жорстка система ієрархії, лідерства;
- Г) здатність членів групи до скоординованої і завжди ефективної діяльності;
- Д) наявність економічної рівності її членів

3. Яка з соціальних структур суспільства є найбільш рухливою в перехідний період?

- А) соціально демографічна структура;
- Б) соціально-територіальна структура;
- В) соціально-класова структура;
- Г) соціально-етнічна структура;
- Д) всі типи структур однаково рухливі.

4. Соціальна стратифікація це:

- А) ієрархічно організована структура соціальної нерівності;
- Б) система прав та обов'язків людини;
- В) територіальній розподіл суспільства;
- Г) сукупність етнічних спільностей;
- Д) сімейний стан людини.

5. Між якими соціальними позиціями та особами соціальна дистанція є максимальною?

- А) між двома колегами по роботі, між якими існує тривалий гострий конфлікт;
- Б) між чоловіком та дружиною, якщо хтось з двох перебуває у закордонному відрядженні;
- В) між працівником державного підприємства та керівником відомства, до якого належить дане підприємство;
- Г) між підлеглим та його безпосереднім начальником;
- Д) між двома капітанами, якщо їх кораблі виконують фрахтові зобов'язання в різних світових океанах.

6. Яке визначення соціальної групи є найбільш соціологічним та вичерпним?

- А) будь яка кількість осіб, що мають спільні соціальні ознаки і спільну позицію у соціальному просторі, які виділяють їх із загалу і можуть бути підставою для подальшої ідентифікації індивідів як членів певної групи;
- Б) дві і більше особи, що спілкуються між собою та утворюють замкнений соціальний простір;
- В) окремі підсистеми суспільства, що у свою чергу складаються з осіб як неподільних елементів соціуму;
- Г) загал, який вирізняється в суспільстві тим, що має певні спільні думки або уподобання;
- Д) людські маси, що можуть діяти сумісно, організовано і таким чином досягати певної мети (економічної, військової, політичної, культурної тощо).

7. Неформальними є групи, що... :

- А) створені без належної реєстрації в державних органах;
- Б) ґрунтуються на емоційних чинниках, взаємних симпатіях та неофіційних домовленостях;
- В) мають установчі документи, які ще чекають свого затвердження у вищестоящих інстанціях;
- Г) здебільшого створюються злочинцями, торговцями наркотиків тощо;
- Д) займають проміжне становище у соціальному просторі між так званими офіційними групами.

8. Прикладом низхідної соціальної мобільності можна вважати:

- А) підвищення у посаді;
- Б) зміну віросповідання;
- В) звільнення за скороченням штатів;
- Г) зміну професії;
- Д) отримання другої вищої освіти.

9. Яка теза є центральною у функціональному поясненні нерівності?

- А) нерівність виникає на зорі цивілізації, коли аграрні суспільства поділяються на соціальні класи;
- Б) держава виникає і функціонує для того, аби захистити панівні класи та підтримати соціальний порядок, заснований на нерівності;
- В) головним фактором нерівності є інститут приватної власності, що функціонально підтримує різні соціальні статуси;
- Г) важливою причиною нерівності є успадковані соціальні статуси, що закріплюють поділ людей на стани, класи, страти;
- Д) соціальна нерівність відіграє важливу роль в організації суспільства, оскільки мотивує індивідів до кар'єри та боротьби за престижні позиції, з якими пов'язані найбільш важливі соціальні ролі.

10. Що не належить до критеріїв соціальної стратифікації?

- А) мужність;
- Б) влада;
- В) багатство;
- Г) престиж позиції;
- Д) рівень освіти.

11. Дайте визначення поняттям: соціальна група, стан, клас.

Завдання для письмової роботи (СПІЗ)

1. Порівняйте між собою поняття „класова структура” та „соціальна структура”
2. Назвіть основні елементи та зрізи соціальної структури.
3. Розкрийте сутність функціональної теорії нерівності К. Девіса й У. Мура.

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СПІЗ)

1. Характерні ознаки та особливості соціальної структури українського суспільства.
2. Студентство як окрема соціально-демографічна спільнота.
3. Соціальна нерівність: проблеми виникнення та можливості усунення

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 14-18]

ТЕМА 6. Поняття, структура та соціалізація особистості

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Основні поняття соціології особистості
2. Структура особистості
3. Формування і розвиток особистості
4. Соціалізація особистості
5. Виховання і розвиток особистості
6. Типологія особистостей.
7. Теорії особистості у сучасній соціології.
8. Соціальна роль і рольові конфлікти.
9. Соціальна ієрархія.

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. Соціалізація – це:

- А) обряд, який знаменує перехід людини на новий етап розвитку у певній соціальній групі;
- Б) процес звикання до соціального середовища, що оточує людину;
- В) процес здобуття знань і навичок, внаслідок якого людина стає частиною суспільства;
- Г) процес входження людини у певну соціальну групу;
- Д) період життя людини, в якому у неї відбувається розвиток соціальних реакцій;
- Е) період життя людини, в якому у неї відбувається розвиток відчуттів.

2. Яка з характеристик особистості не є вірною з точки зору соціології?

- А) особистості зустрічаються в сучасному суспільстві доволі рідко;
- Б) особистістю не народжуються, особистістю стають;
- В) особистість віддзеркалює соціально значимі риси суспільства, його культури;

- В) структурні елементи особистості, механізми соціалізації;
- Г) стан здоров'я;
- Д) етапи еволюції людини.

4. Що є специфічною характеристикою особистості, яку досліджують соціологи?

- А) здатність до прямоходіння;
- Б) стан здоров'я, фізична сила;
- В) сукупність наявних статусів;
- Г) особливості темпераменту;
- Д) об'єм пам'яті.

5. Які фактори впливають на здійснення процесу соціалізації особистості?

- А) генетичні (здібності, фізична сила, стан здоров'я, стать...);
- Б) мікросоціальне оточення (сім'я, друзі, сусіди, шкільний клас...);
- В) стан фізичного довкілля (екологічна ситуація, клімат, географічне середовище...);
- Г) макросоціум (війна чи мир в суспільстві, економічне становище, тип суспільства, соціальна та інституційна структура...);
- Д) всі вищезгадані фактори.

6. Соціальна роль це:

- А) деіндивідуалізовані моделі (стандарти) поведінки, що відповідають соціальним очікуванням стосовно певних соціальних позицій;
- Б) поведінки особи в ситуації, коли актуальним є контроль з боку оточення;
- В) манера поведінки людей в побуті, соціальній сфері;
- Г) спосіб боротьби за оволодіння соціальним капіталом;
- Д) система прав та обов'язків, які вказують на місце людини у соціальному просторі.

7. Що не входить до числа функцій особистості?

- А) індикація;
- Б) кореляція;
- В) замість;
- Г) інтеракція;
- Д) інтерналізація.

8. Що не можна віднести до детермінант соціалізації?

- А) макросоціальні умови;
- Б) близьке оточення, мікросоціум;
- В) власне «Я», можливість вільного вибору;
- Г) генетичні фактори, інтелектуальні і фізичні здібності;
- Д) астрологічні прогнози.

9. Визначіть, чи є правильним дане судження:

У однієї людини може бути тільки один статус:

- А) так;
- Б) ні.

10. Соціальний статус – це позиція яку займає індивід:

- А) у сім'ї;
- Б) у шкільному класі, студентській групі;
- В) в первісній малій групі;
- Г) у великій соціальній спільноті;
- Д) у робочому колективі.

11. Дайте визначення поняттям: соціальний статус, соціальна роль, девіація.

Завдання для письмової роботи (СППЗ)

1. Охарактеризуйте соціологічну структуру особистості.
2. Розкрийте соціальні ролі, які характерні для сучасної особистості.
3. Чому соціальний статус є визначальним в розкритті соціальної ролі особистості?

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СППЗ)

1. Роль спілкування в житті людини.
2. Поняття особистості в соціології філософії і психології.
3. Формування особистості та соціалізація.

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 3, 5, 8, 19]

ТЕМА 7. Соціальні інститути: сутність, функціонування, проблеми трансформації

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Сутність соціального інституту.
2. Інституціональна соціологія як галузь соціологічного знання.
3. Типи соціальних інститутів.
4. Роль соціальних інститутів у життєдіяльності суспільства.
5. Соціальні інститути у минулому, на сучасному етапі, майбутньому.

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. Відносно стабільні і повторювані в соціальному просторі та часі соціальні взаємодії, які регулюються соціальними нормами і цінностями та орієнтовані на задоволення соціально значимих потреб, - це:

- А) соціальна структура суспільства; Б) соціальна організація;
В) соціальний інститут; Г) соціальна група; Д) соціальний статус.

2. Деперсоналізація є характеристикою соціального інституту, яка означає, що:

- А) всі особистості, які підпадають під дію цього інституту, повинні відмовитися від свого "Я", нівелюватися, розчинитися серед інших;
Б) не відмовляючись від особистісних якостей, люди повинні діяти у відповідності до прийнятих стандартів поведінки, визначених їм соціальних ролей в межах соціального інституту;
В) індивід в соціальному інституті не може мати власних інтересів;
Г) всі особистості, які підпадають під дію цього інституту задовольняють власні потреби

Д) всі особистості, які підпадають під дію цього інституту, повинні об'єднати зусилля для досягнення певної мети.

3. Процес руйнації, зникнення, занепаду старих установ та настанов має назву:

А) деінституалізація; Б) еволюція; В) соціалізація; Г) адаптація;
Д) девальвація.

4. Вкажіть, що не належить до ознак бюрократичної організації:

А) точно та безумовне виконання службових обов'язків без зайвої ініціативи, емоцій та позастатутних стосунків;
Б) сувора дисципліна, режим праці;
В) сувора посадова ієрархія, структура якої нагадує піраміду;
Г) діяльність її членів підкорена внутрішнім правилам, які детально та чітко та передбачуване регламентують всі їх дії;
Д) відбір персоналу на підґрунті родинних зв'язків та симпатій.

5. Що не належить до ознак соціальної організації?

А) наявність цілей; Б) сукупність статусів; В) наявність специфічних норм поведінки; Г) керованість та ієрархічність; Д) наявність дружніх стосунків.

6. Козацтво в українському суспільстві XVII ст. – це приклад:

А) соціально-демографічної групи; Б) соціальної верстви;
В) неформальної верстви; Г) етносоціальної верстви;
Д) етно-територіальної групи.

7. Соціальна спільність – це:

А) сукупність людей, які пов'язані між собою спільними умовами життєдіяльності, інтересами, цілями, а також взаємодією;
Б) взаємопов'язана система відносин між різними соціальними суб'єктами;
В) об'єктивна, стійка та організована форма діяльності певних груп людей;
Г) сукупність взаємопов'язаних установ та організацій.

8. Що не є соціальним інститутом:

А) авторитет; Б) релігія; В) сім'я; Г) освіта.

9. Чого не потрібно для виникнення соціального інституту:

А) усенародного голосування; Б) політичної активності громадян;
В) соціальної потреби; Г) бажання окремих соціальних спільнот.

11. Дайте визначення поняттям: соціальний простір, соціальна спільнота, соціальна стигматизація.

Завдання для письмової роботи (СРІЗ)

1. Охарактеризуйте основні функції соціальних інститутів.
2. Значення соціальних інститутів для розвитку суспільства.
3. Проаналізуйте значення соціальних інститутів у житті конкретної людини.

**Темі рефератів (презентації Microsoft Office PowerPoint,
таже Microsoft Office Publisher) (СППЗ)**

1. Освіта як соціальний інститут.
2. Релігія як соціальний інститут.
3. Політика як соціальний інститут.

Варіант 2
Тести (СРТМ)

1. Інституціалізація означає:

- А) процес створення та розвитку соціального інституту;
- Б) руйнацію соціального інституту;
- В) засвоєння цінностей та норм суспільного життя індивідом;
- Г) створення шкал переваг для визначення першорядних і другорядних речей;
- Д) рівень цивілізованості соціального життя

2. До основних рис соціальних організацій не належить:

- А) цілеспрямованість;
- Б) керованість;
- В) ієрархічність;
- Г) ідентичність;
- Д) дружні стосунки;
- Е) професійні стосунки.

3. За сферами діяльності соціальні інститути поділяються на:

- А) формальні та неформальні;
- Б) сучасні та історичні;
- В) політичні, економічні, соціальні та культурні;
- Г) основні та другорядні;
- Д) виробничі та розподільчі.

4. Організації поділяються в залежності від порядку вступу особистості до членства в організації на:

- А) економічні, політичні, культурні та соціальні;
- Б) самостійні та підпорядковані;
- В) міжнародні, національні, регіональні, локальні;
- Г) закриті, напівзакриті, відкриті;
- Д) бюджетні та госпрозрахункові.

5. Соціальна спільнота, сформована для досягнення певних цілей на основі формалізації внутрішньої структури має назву:

- А) суспільство;
- Б) етнічна група;
- В) соціальна організація;
- Г) натовп.

6. Стійкий комплекс формальних і неформальних правил, принципів, норм, настанов, що регулюють взаємодію людей в певній сфері життєдіяльності і організують його в систему ролей і статусів:

- А) соціальний клас;
- Б) соціальний інститут;
- В) соціальна страта;
- Г) профіль стратифікації;
- Д) соціальна група.

7. Соціальний інститут – це:

- А) взаємозв'язана система відносин між різними соціальними об'єктами;
- Б) сукупність людей, які пов'язані між собою спільними умовами життєдіяльності, інтересами, цілями, а також взаємодією;

- В) об'єктивна, стійка та організована форма діяльності певних груп людей;
- Г) сукупність взаємопов'язаних установ та організацій

8. Які із запропонованих визначень характеризують категорії. (Вкажіть проти визначень відповідні категорії).

1) «соціальний інститут»; 2) «соціальна спільнота»; 3) «соціальні санкції»:

- А) соціальні нагороди і покарання, які сприяють дотриманню норм;
- Б) стандартизована форма здійснення соціальних функцій для задоволення якоїсь однієї фундаментальної потреби;
- В) група людей, члени якої пов'язані спільними інтересами і перебувають в прямій чи опосередкованій взаємодії.

9. Які функції соціальних інститутів Р. Мертон назвав латентними:

- А) уповільнені;   Б) реальні;
- В) відстрочені;   Г) приховані.

10. Термін «соціальний інститут» був вперше введений:

- А) О. Контом;   Б) М. Вебером;
- В) Г. Спенсером;   Г) К. Марксом.

11. Дайте визначення поняттям: особистість, соціалізація, соціальний інститут.

Завдання для письмової роботи (СППЗ)

1. Охарактеризуйте умови, необхідні для виникнення соціальних інститутів.
2. Проаналізуйте внутрішню структуру соціального інституту.
3. Статусно-ролева система, яка притаманна соціальному інституту.

Теми рефератів (презентації Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СППЗ)

1. Сімя як соціальний інститут.
2. Економіка як соціальний інститут.
3. Армія як соціальний інститут.

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 2, 3, 5, 8]

ТЕМА 8. Сім'я як соціальний інститут

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Сім'я як соціальний інститут.
2. Соціальні функції сім'ї.
3. Шлюб як об'єкт соціологічного дослідження.
4. Трансформація шлюбних відносин у минулому та на сучасному етапі.
5. Альтернативні форми шлюбу.
6. Основні типи сімей.
7. Внутрішньосімейні відносини. Конфлікти в сім'ї.
8. Розлучення та їх наслідки.
9. Криза традиційного шлюбу у сучасному світі: причини та наслідки.

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. Сучасний інститут сім'ї регулює всі нижченаведені особисті та соціальні потреби, за винятком однієї (вказіть якої):

- А) сексуальна поведінка; Б) репродуктивна поведінка (дітонародження);
- В) виробництво і розподіл товарів та послуг;
- Г) піклування та догляд за утриманцями; Д) соціалізацію.

2. Які з нижче перерахованих причин сприяли формуванню полігінії:

- А) різке скорочення чисельності населення;
- Б) необхідність збереження інституту успадкування;
- В) значне перевищення частки жіночого населення над чоловічим;
- Г) переважання рівня смертності над рівнем народжуваності в суспільстві;
- Д) економічна криза.

3. Вкажіть із наведених причин ті, які впливають на розлучення подружніх пар:

- А) незадоволеність сімейними стосунками;
- Б) ранній вік створення сім'ї (переважно до 20 років);
- В) гомогенний характер шлюбу;
- Г) несприятливий соціально-економічний стан сім'ї;
- Д) усе вищевказане.

4. Соціологія вивчає сім'ю як:

- А) соціальний інститут; Б) сферу відносин між чоловіком і жінкою;
- В) малу соціальну групу; Г) соціологічну категорію;
- Д) велику соціальну групу.

5. Які з зазначених нижче термінів означають форму сім'ї:

- А) полігінія; Б) поліандрія; В) аномія; Г) девіація; Д) рекреація.

6. Сім'я, взаємини в якій будуються на основі взаємної поваги і де немає яскраво вираженого лідера, називається:

- А) егалітарною; Б) моногамною; В) авторитарною;
- Г) пуналуальною; Д) демократичною.

7. Відомо, що київський князь Володимир мав кілька дружин і наложниць. Це можна трактувати як:

- А) поліандрійну сім'ю;   Б) полігамну сім'ю;   В) полігінійну сім'ю;
Г) розширену сім'ю;   Д) моногамну сім'ю.

8. Найбільш поширеним у сучасній Україні типом сім'ї є:

- А) нуклеарна; Б) моногамна;   В) полігамна; Г) складна; Д) розширена.

9. Нуклеаризація сім'ї, егалітаризація сімейних взаємин – це процеси, характерні для:

- А) традиційного суспільства;
Б) індустріального суспільства;
В) постіндустріального суспільства.

10. Що, на ваш погляд, є найважливішим критерієм успішності шлюбу?

- А) здатність чоловіка і жінки пристосуватися одне до одного;
Б) кількість дітей у сім'ї;   В) сильна влада чоловіка;
Г) значний матеріальний статок; Д) усе вищевказане.

11. Дайте визначення поняттям: сім'я, шлюб, полігамія.

Завдання для письмової роботи (СПІЗ)

1. Поясніть, у чому полягає складність процесу адаптації в перші роки спільного подружнього життя.
2. Дайте визначення гендерної стратифікації.
3. Що являє собою гендерна соціологія?

Темі рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СПІЗ)

1. Сімейні конфлікти та стабільність сім'ї.
2. Взаємодія поколінь у сім'ї.
3. Сім'я як інститут виховання.

Варіант 2

Тести (СРТМ)

1. Хто вперше ввів термін „гендер” у науковий обіг?

- А) Кейт Міллет;   Б) Роберт Столлер;   В) Олімпія де Гуж;
Г) Олександра Коллонтай;   Д) Георг Спенесер

2. Предметом гендерних досліджень є:

- А) суто жіночі проблеми; Б) суто чоловічі проблеми;
В) проблеми стосунків жінок і чоловіків;
Г) ролі, норми, цінності, риси характеру, які приписує суспільство жінкам і чоловікам через системи соціалізації, розподілу праці, культурні символи і цінності;
Д) специфічно приписані статуси згідно зі статевою приналежністю.

3. Науковий напрям і суспільний рух, метою якого є повна рівноправність чоловіків і жінок у всіх сферах життя, – це:

- А) суфражизм; Б) фемінізм; В) матриархат; Г) сексизм; Д) гендеризм.

4. Ідеологія і практика дискримінації людей за ознаками статі називається:
 А) патріархат; Б) фемінізм; В) расизм; Г) сексизм; Д) гендеризм.
5. В нинішній європейській культурі статеве співжиття кровних родичів трактується як:
 А) полігамна сім'я; Б) інцест; В) нуклеарна сім'я;
 Г) полігінійна сім'я; Д) моногамна сім'я.
6. Сім'я, взаємини в якій будуються на основі взаємної поваги і де немає яскраво вираженого лідера, називається:
 А) егалітарною; Б) моногамною; В) авторитарною;
 Г) пуналуальною; Д) полігамною.
7. Які з перерахованих нижче причин сприяли формуванню полігінії:
 А) різке скорочення чисельності населення;
 Б) необхідність збереження інституту успадкування;
 В) значне перевищення частки жіночого населення над чоловічим;
 Г) переважання рівня смертності над рівнем народжуваності в суспільстві;
 Д) значна розвинутість товарно-грошових відносин.
8. Що з перерахованого є ознакою ендогамної сім'ї?
 А) партнер обирається тільки з чужої групи;
 Б) партнер обирається тільки зі своєї групи;
 В) головою сім'ї є чоловік; Г) головою сім'ї є жінка;
 Д) повна рівноправність усіх членів родини.
9. Розширене відтворення забезпечується сім'єю, що має:
 А) двох дітей; Б) трьох дітей; В) чотирьох і більше дітей.
10. Інституціональні правила, яких дотримується сім'я, мають:
 А) біологічне походження; Б) культурне походження;
 В) соціальне походження; Г) економічне походження;
 Д) усе вищевикладене.
11. Дайте визначення поняттям: шлюбна адаптація, моногамія, фемінізм.

Завдання для письмової роботи (СПІЗ)

1. Що ви розумієте під структурою сім'ї.
2. Назвіть етапи життєвого циклу сім'ї.
3. Проаналізуйте основні тенденції та проблеми розвитку сучасної української сім'ї.

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СПІЗ)

1. Сімейна політика в розвинутих країнах (на прикладі окремих країн чи регіонів).
2. Соціологічні дослідження сімейної проблематики в сучасній Україні.
3. Зміна структури гендерних ролей у сучасній сім'ї.

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 3, 8, 14-17]

ТЕМА 9. Соціальне управління і значення соціальної інформації в управлінському процесі

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Поняття і категорії соціології управління.
2. Соціологічні аспекти державної влади.
3. Поняття політичної партії, суспільного руху.
4. Менеджмент як аспект суспільних зв'язків.
5. Менеджмент людських відносин.
6. Ситуативний менеджмент.
7. Трудовий колектив як суспільний елемент.

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. У сучасному українському суспільстві найбільш масовим є:
А) вищий клас;   Б) національні меншини;
В) нижчий клас;   Г) еліта;   Д) криміналітет.
2. Представник якої професії не займається діяльністю, пов'язаною з виконанням офіційного контролю?
А) суддя; Б) прокурор;   В) лікар; Г) податковий інспектор; Д) полісмен.
3. . Які причини зумовлюють соціальні зміни в сучасному українському суспільстві?
А) економічні; Б) культурні;   В) технологічні; Г) політичні; Д) усе разом.
4. Назвіть головні види референдумів, які застосовують у політичній сфері:
А) консультативний;   Б) директивний;   В) регулятивний;
Г) консенсусний;   Д) дискусивний;   Е) профілактичний.
5. Процес усвідомлення людиною, громадянином своєї соціальної ролі, свого місця у структурі суспільства, залучення індивіду до соціально-правових відносин, приєднання його до правових норм, цінностей, правової практики в цілому означає:
А) правове виховання;   Б) правову культуру;
В) правову соціалізацію;   Г) правову свідомість.
6. Які з наведених признаков характеризують тоталітарні суспільства, а які – авторитарні ?
А) монополія влади; Б) монополія ідеології; В) харизматичне лідерство;
Г) жорсткий контроль за економікою, її регулювання за допомогою адміністративних методів;
Д) обмежений плюралізм в економічній, соціальній і культурній сферах.
7. Які з наведених признаков свідчать про кризу легитимності влади:
А) зростання масових опозиційних настроїв;
Б) зростання злочинності і політичного насилля;
В) активна участь населення у виборчих компаніях;
Г) “уктікання” капіталів та втрата довіри до національної грошової одиниці;
Д) критичні матеріали у засобах масової інформації щодо політичних лідерів;

- Е) посилення соціальної напруги;
- Ж) мітинги, демонстрації, страйки.

8. За тоталітарних режимів громадська думка:

- А) враховується по можливості;   Б) виступає дійовою силою;
- В) не має ніякої сили;   Г) великої сили не має

9. Визначте , які компоненти входять до структури громадської думки:

- А) об'єкти;   Б) суб'єкти;   В) канали;
- Д) страйки;   Е) демонстрації;   Ж) збори;
- З) методи дослідження;   І) служби, що вивчають громадську думку

10. Визначте прямі канали вивчення громадської думки:

- А) листи від населення у органи влади, газети, соціальні інституції;
- Б) соціологічні дослідження;   В) збори, мітинги, страйки;
- Г) виступи по телебаченню, в пресі представників органів влади.

11. Дайте визначення поняттям: соціальне управління, натовп, референдум.

Завдання для письмової роботи (СРІЗ)

1. Розвиток засобів масової комунікації та їх соціальний вплив.
2. Головні тенденції розвитку теорій масових комунікацій.
3. Масові комунікації та виборчий процес: особливості взаємодії.

Темі рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СРІЗ)

1. Теорія “масової людини” та європейський суспільний розвиток.
2. Вибірчі технології в сучасному суспільстві.
3. Преса як елемент масової комунікації.

Варіант 2

Тести (СРТМ)

1. Яким поняттям можна визначити тимчасові збори людей, об'єднаних у замкнутому фізичному просторі спільністю інтересів, що реагують на поведінку один одного?

- А) натовп;   Б) соціальна агрегація; В) маса; Г) аудиторія; Д) клас.

2. Суб'єкти громадської думки – це :

- А) товпа; Б) публіка; В) класи; Г) представники трудових колективів;
- Д) відомі письменники, актори, журналісти; Е) народ;
- Ж) великі спільноти суспільства (студентство, робітники, жіноцтво тощо).

3. Яка тенденція не є актуальною для трансформації соціально-класової структури українського суспільства у кризові 1990-і роки?

- А) швидка соціальна диференціація і умовне «витягування» профілю соціального простору;
- Б) поява нових соціальних груп, пов'язаних з приватним бізнесом;
- В) збільшення середнього класу;
- Г) поява значного прошарку тіньових ділків;
- Д) збільшення питомої ваги андеркласу.

4. Професійно-посадова структура відображає:

- А) поділ населення за демографічними ознаками;
- Б) співвідношення поміж зайнятим і незайнятим населенням;
- В) поділ населення за характером та змістом праці;
- Г) популярність професій у сучасному суспільстві;
- Д) співвідношення поміж керівною ланкою та виконавцями.

5. За якими напрямками правова культура впливає на індивіда:

- А) формування зразків поведінки; Б) встановлення певних ідеалів;
- В) встановлення системи цінностей; Г) правова соціалізація особистості;
- Д) формування професійних орієнтацій.

6. Хто з вчених одним із перших здійснив соціальний аналіз влади, владних відносин, дав класифікацію типів держави в суспільстві:

- А) К.Маркс; Б) М. Вебер; В) Ф. Енгельс; Г) Е. Дюркгейм.

7. Харизма - поняття, що вживається в соціально-політичних теоріях лідерства. Харизматичне панування ґрунтується на:

- А) виняткових рисах, приписуваних лідеру як пророку, месії;
- Б) рисах лідера як тирана;
- В) демократичному, лояльному відношенні лідера до народу;
- Г) традиційному наслідуванні титулу.

8. Електорат - це:

- А) генеральна сукупність виборців;
- Б) певна категорія виборців, обмежена віковими ознаками;
- В) сукупність індивідів, які відмовляються брати участь у виборах;
- Г) коло виборців, які голосують за певну політичну партію на парламентських, президентських чи муніципальних виборах.

9. Кому належала ініціатива у проведенні перших опитувань громадської думки, які дістали назву “солом'яних опитувань”:

- А) власникам газет та журналів;   Б) підприємцям;
- В) політичним діячам;   Г) органам влади.

10. Визначте, які компоненти входять до структури громадської думки

- А) об'єкти;   Б) суб'єкти; В) канали;   Г) страйки;   Д) демонстрації;
- Е) збори;   Ж) служби, що вивчають громадську думку.

11. Дайте визначення поняттям: комунікація, засоби масової інформації, громадська думка.

Завдання для письмової роботи (СРПЗ)

1. Охарактеризуйте особливості соціокультурних впливів.
2. Сутність управлінського процесу.
3. Управлінська ієрархія в минулому і на сучасному етапі.

**Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint,
газет Microsoft Office Publisher) (СППЗ)**

1. “Друкарська революція” в європейській культурі.
2. “Інформаційне суспільство”: загальні стратегії соціокультурного розвитку в сучасному світі.
3. Постмодерністські концепції мас-медіа.

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 13, 14-18]

ТЕМА 10. Етнічна структура суспільства

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Етносоціологія та предмет її дослідження.
2. Становлення етносоціології як галузі соціологічного знання
3. Етнічнонаціональна структура суспільства.
4. Соціологічні питання соціального і культурного життя націй.
5. Світові національно-етнічні процеси та відносини.
6. Етнічнонаціональні конфлікти у сучасному світі: причини та шляхи розв’язання.
7. Етнічна структура і міжнаціональні відносини в Україні
8. Сучасна етнополітика української держави

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. Соціальна спільнота, що має спільне походження, якій властиві певні ознаки: мова, традиції, фольклор, ментальні риси, самовизначення (самоідентифікація) її членів має назву:

А) етнос; Б) професійна група; В) сім’я; Г) соціальна організація; Д) натовп.

2. Що не є специфічною ознакою етнічної групи? д

А) певна зовнішність (антропологічний тип); Б) мова;
В) фольклорні традиції; Г) самоназва етносу; Д) спільна держава.

3. Суб’єктивний критерій етнічності це:

А) міф стосовно походження етносу;
Б) самоідентифікація особи в якості члену етносу;
В) особливості психічного складу (ментальність) народу;
Г) легенди про видатних історичних діячів;
Д) релігія як форма колективної свідомості.

4. Слово «ксенофобія» означає... :

А) підозріле ставлення до переселенців;
Б) процес депортації національних меншин;
В) нав’язливий страх перед незнайомими особами, упереджене ставлення до інших етнічних груп;
Г) боязнь маргіналів, осіб, що знаходяться на «соціальному дні»;

Д) манера поведінки аби уникнути представників інших релігій, расових та етнічних груп.

5. Нація, як найбільш розвинута соціально-етнічна спільність людей з'являється у:

- А) на початку XIV ст.;
- Б) після Першої світової війни;
- В) після перших буржуазних революцій XVII ст.;
- Г) перед Другою світовою війною;
- Д) у кінці XVIII — на поч. XIX ст.

6. Як співвідносяться поняття “етнос” і “нація”:

- А) це два різних поняття між якими немає нічого спільного;
- Б) етнос – конкретно історична форма нації;
- В) нація у розумінні етносоціального організму є однією з форм існування етносу;
- Г) це тотожні поняття.

7. Який відсоток громадян України (за даними останнього перепису) назвав українську мову рідною?

- А) 56,3 %;
- Б) 59,4%;
- В) 67,5%;
- Г) 64,7%.

8. Ознакою національної меншини не є:

- А) спільні звичаї, традиції, обряди;
- Б) спільність мови;
- В) наявність власної державності;
- Г) спільність території компактного проживання.

9. Стан індивіда (чи групи), який перебуває в проміжному стані (між двох етносів) у системі етнічних відносин. Про яке явище ідеться у даному визначенні?

- А) акультурацію;
- Б) асиміляцію;
- В) кооперацію;
- Г) маргіналізацію.

10. Расизм – це:

- А) ділянка етносоціологічних студій;
- Б) термін, що окреслює приналежність до раси;
- В) дискримінація однієї раси іншою;
- Г) диверсифікація робочої сили за расовою ознакою.

11. Дайте визначення поняттям: етнос, толерантність, самовизначення.

Завдання для письмової роботи (СРПЗ)

1. Що вивчає етносоціологія.
2. Які особливості етнічних відносин в Україні відмічають соціологи?
3. З яких етносів складається етнічна структура українського суспільства? (на конкретних прикладах пояснить свої відповіді).

Темі рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СРПЗ)

1. „Семіотична” теорія нації.
2. Етнічна картина сучасного світу.
3. Етнокультурний розвиток українців.

Варіант 2
Тести (СРТМ)

1. Етноси це:

- А) історичні великі соціальні групи, що є носіями спільної культури, члени якої відрізняються від інших груп як за власною думкою, так і з точки зору оточення;
- Б) люди, що мають спільне громадянство і посідають певну територію у межах державного кордону;
- В) племена, народності, що існували до появи сучасних націй;
- Г) невеликі за розміром групи, які відрізняються від всього народу говіркою, фольклором, традиціями;
- Д) регіональні спільноти, які мають власні назви у відповідності до місцевості.

2. Етнічна самоідентифікація це:

- А) визначення людиною свого місця у географічному просторі;
- Б) усвідомлення людиною своєї приналежності до певної етнічної групи
- В. Вибір людиною віросповідання;
- Г) сукупність об'єктивних ознак, за якими встановлюється расова приналежність людини;
- Д) особистий інтерес щодо культури окремого етносу.

3. Яка ознака не належить до критеріїв етнічної групи?

- А) мова;
- Б) ідентичність;
- В) громадянство;
- Г) матеріальна культура;
- Д) духовна культура.

4. Шкала Богардуса має назву:

- А) шкали соціальної дистанції;
- Б) шкали етнічної напруги;
- В) рангової шкали;
- Г) шкали рівних дистанцій;
- Д) шкали само ідентифікації.

5. Слово «етнос» у перекладі з грецької означає:

- А) сім'я; Б) рідня; В) народ; Г) менталітет; Д) характер.

6. Розташуйте етнічні спільноти у порядку їх історичного розвитку.

- А) народність; Б) рід; В) клан; Г) плем'я; Д) нація.

7. За даними останнього перепису на території України проживають представники:

- А) 100; Б) 115; В) 120; Г) 130 націй і народностей.

8. Якого терміну не існує?

- А) “етнічна група”;
- Б) “етнографічна група”;
- В) “етнічна меншина”;
- Г) “етнографічна меншина”.

9. Етнічна стигматизація – це:

- А) приписування ззовні сталих етнічних характеристик;
- Б) дискурсивна практика, що описує соціальний простір в етнічних категоріях;
- В) метод етносоціологічних досліджень;
- Г) етно-конфесійна ідентичність.

10. До класифікації етносів не належить:

- А) географічна;   Б) антропологічна;   В) мовна;
Г) гендерна;   Д) господарсько-культурна.

11. Дайте визначення поняттям: нація, білінгвічність, народ.

Завдання для письмової роботи (СПІЗ)

1. Опишіть причини вивчення етнічних відносин в Україні та методи їх соціологічного дослідження.
2. Назвіть природні (біологічні) і культурні ознаки етнічної групи.
3. В чому полягає суб'єктивний критерій етнічності?

Темі рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СПІЗ)

1. Етнічна структура українського суспільства.
2. Українська нація: проблеми інтеграції.
3. Етнічні проблеми сучасного світу.

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 3, 4, 14-17]

ТЕМА 11. Соціологія молоді

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Молодь як об'єкт та суб'єкт суспільних відносин.
2. Соціально-психологічні особливості сучасної молодежньої спільності.
3. Соціальні проблеми сучасної української молоді та їх соціологічні дослідження.
4. Характеристика основних методологічних підходів до вивчення процесів, що відбуваються у молодіжному середовищі.
5. Розробка молодіжної проблематики в сучасній західній соціології.
7. Ціннісні орієнтації молоді в умовах суспільної кризи.
8. Молодіжна культура: проблеми і перспективи розвитку.
9. Молодіжна зайнятість: динаміка, проблеми, перспективи
10. Соціальний портрет сучасного студента.

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. Яке із наведених визначень поняття "молодь" належить І. Кону?

- А) "Молодь соціально-демографічна група, яка виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення і обумовлених тими та іншими соціально-психологічними якостями";
- Б) "Молодь представляє собою перехідний етап від соціальної ролі дитини до соціальної ролі дорослого";
- В) "Молодь - це об'єктивне суспільне явище, яка виступає завжди, як велика специфічна соціальна група";

Г) "Молодь має подвійну природу, тобто виступає одночасно як психологічне і соціальне, що визначає зв'язок її психофізичного і соціального розвитку".

2. Функції соціології молоді?

- А) контрольна;   Б) мобільна;   В) теоретико-пізнавальна;
Г) сімейна;   Д) методологічна;   Е) прогностична;
Ж) практична;   З) управлінська;   І) економічна.

3. Які найголовніші молодіжні проблеми в Україні, за результатами соціологічних досліджень?

- А) низький рівень життя;   Б) безробіття;
В) високий рівень розлучень;   Г) низька народжуваність;
Д) матеріальна незабезпеченість;   Ж) втрата соціальної перспективи;
З) трудова активність молоді;   Й) формування молодого спеціаліста.

4. Які ви знаєте види поколінь?

- А) демографічне;   Б) антропологічне;   В) історичне;
Г) хронологічне;   Д) символічне;   Е) психологічне.

5. Назвіть найбільш поширені причини розлучень молодих сімей:

- А) економічні умови, матеріальні проблеми;
Б) сперечання з приводу виховання дітей, стосунків з родичами;
В) релігійні, політичні відмінності;
Г) психологічна несумісність подружжя;
Д) алкоголізм;
Ж) ранній вік створення сім'ї;
З) економічна незалежність жінки.

6. Із запропонованого переліку визначень оберіть правильне:

- А) молодіжна контркультура – різновид субкультури;
Б) молодіжна контркультура - об'єднання молоді, що має всі елементи субкультури, але чий норми та цінності перебувають в активній чи пасивній опозиції до існуючих у суспільстві норм і цінностей;
В) молодіжна контркультура - будь-яке об'єднання молоді, що має власні елементи культури, а саме: мову, символіку, традиції, тексти, норми і цінності.

7. Яка найпоширеніша точка зору вікових меж молоді?

- А) 16 - 30 років;   Б) 11-25 років;   В) 15 - 28 років;
Г) 16-24 років;   Д) 14-35 років.

8. Яка з названих галузей соціології досліджує молодь?

- А) соціологія молоді;   Б) соціологія праці;
В) соціологія освіти;   Г) соціологія шлюбу і сім'ї;
Д) соціологія виховання;   Е) соціологія девіантної поведінки;
Ж) соціологія політики.

9. Які концепції пов'язують підлітковий вік з відчуттями провини, депресії, кризи:

- А) психоаналітичні концепції;   Б) концепції когнітивного розвитку;
В) марксистські концепції;   Г) біхевіористичні концепції.

10. Які з наведених критеріїв дозволяють визначити, чи досягнула молода людина статусу дорослого:

- А) можливість розпоряджатися грошми незалежено від батьків;
- Б) вступ у шлюбні стосунки;
- В) вільне паління, вживання алкоголю, наркотиків;
- Г) участь у виборах; Д) самостійність у виборі способу життя;
- Е) наявність самостійних суджень, поглядів на життя;
- Ж) необхідність відповідати за протиправні дії, скоєні злочині перед законом;
- З) самостійність у матеріальному забезпеченні себе, чи своєї сім'ї засобами існування.

11. Дайте визначення поняттям: молодь, ювентологія, соціалізація.

Завдання для письмової роботи (СРПЗ)

1. Охарактеризуйте сучасний стан розвитку вітчизняної соціології молоді.
2. Чи згодні ви з існуючою думкою, що молодь адаптується до змін, що відбуваються в українському суспільстві, більш успішно, ніж люди старшого віку. Якщо, на Вашу думку, це дійсно так, наведіть конкретні приклади.
3. Назвіть загальні і специфічні соціальні та особистісні проблеми сучасної української молоді, визначте можливі шляхи розв'язання цих проблем.

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СРПЗ)

1. Молодіжна субкультура в сучасній Україні.
2. Молодіжна політика у країнах світу.
3. Молодь як складова частина суспільства.

Варіант 2

Тести (СРТМ)

1. Суть практичної функції соціології молоді полягає в:

- А) суспільному призначенні, ролі соціології, яку вона виконує в суспільстві;
- Б) пов'язана з виробленням сучасних методик комплексного вивчення молодіжних проблем;
- В) забезпеченні тісного зв'язку дослідницьких інститутів, лабораторій за державними і громадськими структурами, що працюють з молоддю.

2. За якими ознаками класифікують соціальні проблеми молоді?

- А) районні; Б) територіальні; В) часові; Г) системні; Д) соціологічні.

3. Молода сім'я – це сім'я, де:

- А) обидва подружжя мають вік до 30 років;
- Б) один із подружжя має вік до 30 років;
- В) обидва подружжя мають вік до 35 років;
- Г) мають стаж подружнього життя до 5 років.

4. Головними характеристиками молодіжних субкультур є (позначте всі можливі відповіді):

- А) специфічний стиль життя і поведінки;
- Б) наявність власних норм, цінностей, картини світу, які відповідають вимогам певних соціальних категорій молоді;
- В) нонконформізм, протиставлення себе решті суспільства;
- Г) собливі зачіски і одяг;
- Д) зовнішня атрибутика, яка має символічне значення;
- Е) ініціативний центр, який генерує тексти; Ж) вживання наркотиків.

5. Чинниками які впливають на формування генетичної структури суспільства є:

- А) економічний розвиток; Б) міграційні рухи;
- В) природний приріст населення;
- Г) міграційні рухи і природний приріст населення.

6. Яка з названих наук вивчає молодіжні проблеми?

- А) демографія;   Б) психологія;   В) соціальна психологія;
- Г) педагогіка;   Д) економіка.

7. За якими науковими напрямками активізувались дослідження молодіжної проблематики в 90-і роки?

- А) економічні проблеми;
- Б) особливості формування трудових орієнтацій та життєвих планів;
- В) підготовка молоді до праці в умовах реформи загальноосвітньої школи;
- Г) трудова активність;   Д) політична інформованість;   Е) дозволя;
- Ж) життєве самовизначення; З) соціальна зрілість.

8. Труднощі соціалізації у молодому віці в основному пов'язані з такими головними обставинами:

- А) Неспівпадінням високого рівня бажань, намагань та низького соціального статусу підлітка;
- Б) неспівпадінням батьківського стиля, що має опікунський характер, і нових потенційних можливостей повзрослілих дітей;
- В) протиріччями, що складаються між орієнтацією на самостійність, що різко збільшилася, та залежністю від дорослих – батьків, вчителів, однолітків.

9. Процес активного впливу молоді на суспільство, за якого молодь так би мовити “будує” суспільство називається:

- А) соціалізацією;   Б) депривацією;   В) інфантилізацією;   Г) ювентизацією

10. Використовуючи словник англійської мови, або іншу довідкову літературу, дайте визначення поняттю “тінейджер”:

- А) юнаки і дівчата у віці від 18 до 22 років;
- Б) юнаки і дівчата у віці від 13 до 19 років;
- В) юнаки і дівчата у віці від 20 до 25 років;
- Г) юнаки і дівчата у віці від 9 до 13 років.

11. Дайте визначення поняттям: контркультура, конформізм, покоління.

Завдання для письмової роботи (СРПЗ)

1. Дайте характеристику факторів соціальної диференціації молоді в українському суспільстві.
2. Назвіть основні періоди розвитку соціології молоді, проаналізуйте їх особливості.
3. Назвіть головні проблеми, що є притаманними для сучасного молодіжного середовища, та покажіть специфіку їх віддзеркалення в соціологічних дослідженнях.

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СРПЗ)

1. Процес впливу молоді на суспільство.
2. Молодіжна субкультура в країнах Заходу та Сходу.
3. Проблеми молоді у минулому та на сучасному етапі.

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 2, 4, 5, 10, 18]

ТЕМА 12. Соціологія економічних відносин

Питання для обговорення (СРТМ)

1. Об'єкт, предмет, функції соціології економіки.
2. Закони та категорії соціології економіки.
3. Виникнення і розвиток соціології економіки як галузі соціологічного знання.
4. Людина як суб'єкт економічного життя.
5. Соціальні інститути економіки.
6. Ринок праці у соціологічному дискурсі.
7. Економічна культура.
8. Підприємництво як соціально-економічний феномен.

Варіант 1

Тести (СРТМ)

1. Соціологія економіки — це:

- А) галузь соціології, яка вивчає особливості поведінки особи-стості, соціальної групи чи спільноти у час, вільний від праці, навчальної діяльності, задоволення різноманітних фізіологічних потреб;
- Б) галузева соціологічна теорія, яка вивчає закономірності формування, функціонування й розвитку соціальних утво-рень (систем, спільнот, інститутів) у сфері праці й пов'яза-ні з ними процеси та явища;
- В) інтегральна наукова дисципліна, яка досліджує соціальні процеси та явища, що відбуваються у сфері економіки.

2. Економічна свідомість — це:

А) погляди, потреби, інтереси, переконання щодо економічних процесів та явищ, власного соціально-економічного становища, про види занять, трудової діяльності, її винаго-роду, ставлення до професії, про можливість соціального переміщення тощо;

Б) цілісна підсистема суспільства, яка відповідає за виробництво, розподіл, обмін і споживання матеріальних благ та послуг, необхідних для життєдіяльності людей;

В) стійка система соціальної поведінки і свідомості суспільних груп в економічній сфері, а також їх взаємодія у цій сфері між собою та з державою.

3. Яку з перелічених соціальних функцій економіка не виконує?

А) суспільного розподілу праці;   Б) інтеграції;

В) соціалізації;   Г) інновації.

4. Соціологія економіки розглядає людину як:

А) елемент трудових ресурсів; Б) умову виробництва;

В) суб'єкт економічних та соціальних процесів.

5. Соціальний механізм економіки — це:

А) система складних механізмів, яка виражає та забезпечує соціальну взаємодію, в тому числі панівне становище одних соціальних груп, форми опору інших;

Б) складна взаємодія поведінки соціальних спільнот в економічній сфері та внутрішній і зовнішній регуляції цієї поведінки;

В) структура та механізми соціально-трудова відносин та соціальні процеси у сфері праці.

6. Економічне мислення:

А) погляди та уявлення, погоджені практичним досвідом людей, їх участю в економічній діяльності, зв'язками, в які вони вступають у повсякденній діяльності;

Б) система соціальних дій, пов'язаних з використанням різних за функціями і призначенням економічних цінностей (ресурсів) та зорієнтованих на отримання користі (вигоди, винагороди, прибутку) від їх обігу;

В) система символів, переконань, цінностей, норм, зразків, поведінки, які відрізняють ту чи іншу соціальну групу від культури більшості суспільства.

7. Економічна культура:

А) система символів, переконань, цінностей, норм, зразків, поведінки, які відрізняють ту чи іншу соціальну групу від культури більшості суспільства;

Б) форма культури, витвором якої стандартизуються та розповсюджуються серед широкого загалу, без урахування регіональних, класових та релігійних особливостей;

В) специфічний спосіб людської діяльності, що включає багатогранну систему позабіологічних вироблених механізмів, завдяки яким стимулюється, програмується, координується і реалізується активність людей у суспільстві.

8. Яке з наведених тверджень не стосується сутності поняття “праця”?

- А) процес створення матеріальних і духовних цінностей;
- Б) санкціонована форма поведінки людей; В) взаємодія людини і природи;
- Г) цілеспрямована діяльність людей, пов’язана з витратами розумової та фізичної енергії.

9. Диференціація співробітників за мотивами і ставленням до праці за ціннісними орієнтаціями та характером міжособистісних стосунків у колективі уособлює:

- А) професійно-виробничу структуру колективу;
- Б) соціально-культурну структуру; В) соціально-психологічну структуру;
- Г) формальну структуру колективу.

10. Стадія максимального загострення суперечностей, протистоянь між суб’єктами трудових відносин у колективі – це:

- А) надзвичайна негативна подія в житті колективу;
- Б) високий рівень девіантної поведінки певних членів колективу;
- В) трудовий конфлікт;
- Г) незбіжність поглядів членів колективу на шляхи вирішення того чи іншого питання.

11. Дайте визначення поняттям: виробнича поведінка, економіка, засоби виробництва.

Завдання для письмової роботи (СПІЗ)

1. Охарактеризуйте основні функції ринку робочої сили.
2. Проаналізуйте проблеми у сфері зайнятості в Україні.
3. Надайте класифікація форм безробіття.

Темі рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СПІЗ)

1. Економічна поведінка сучасного студентства
2. Суспільні погляди К. Маркса.
3. Суспільні погляди А. Сміта.

Варіант 2

Тести (СРТМ)

1. Предмет соціології економіки — це:

- А) стійка система соціальної поведінки та свідомості суспільних груп в економічній сфері, а також їх взаємодія в цій сфері між собою та з державою;
- Б) сукупність структур та механізми соціальних відносин і соціальні процеси у сфері релігії;
- В) структура та механізми соціально-трудова відносин та соціальні процеси у сфері праці.

2. Економічна сфера — це:

- А) погляди, потреби, інтереси, переконання щодо економічних процесів та явищ, власного соціально-економічного становища, про види занять,

трудової діяльності, її винагороду, ставлення до професії, про можливість соціального переміщення тощо;

Б) цілісна підсистема суспільства, яка відповідає за вироб-ництво, розподіл, обмін та споживання матеріальних благ і послуг, необхідних для життєдіяльності людей;

В) стійка система соціальної поведінки і свідомості суспіль-них груп в економічній сфері, а також їх взаємодія в цій сфері між собою та з державою.

3. Що являє собою економіка з соціологічного погляду?

А) соціальний інститут; Б) соціальний закон; В) соціальну спільноту.

4. Соціологія економіки розглядає людину як:

А) елемент трудових ресурсів; Б) умову виробництва;

В) суб'єкт економічних та соціальних процесів.

5. Який тип відносин визначає становище соціальних груп, закріплює їх глибинні соціальні зв'язки, встановлює характер їх взаємодії?

А) політичні відносини; Б) національні відносини; В) економічні відносини.

6. Економічний інтерес:

А) система соціальних дій, пов'язаних із використанням різ-них за функціями і призначенням економічних цінностей (ресурсів) та зорієнтованих на отримання користі (вигоди, винагороди, прибутку) від їх обігу;

Б) погляди й уявлення, погоджені практичним досвідом лю-дей, їх участю в економічній діяльності, зв'язками, в які вони вступають у повсякденній діяльності;

В) основна категорія соціології економіки для визначення ре-альних причин і корінних, найбільш глибоких мотивів економічної діяльності.

7. Економічна поведінка:

А) основна категорія соціології економіки для визначення ре-альних причин і корінних, найбільш глибоких мотивів економічної діяльності;

Б) система соціальних дій, пов'язаних із використанням різ-них за функціями і призначенням економічних цінностей (ресурсів) і зорієнтованих на отримання користі (вигоди, винагороди, прибутку) від їх обігу;

В) структура та механізм соціально-трудо-вих відносин і соці-альні процеси у сфері праці.

8. Які з наведених термінів не є складовими відносин власності:

А) володіння; Б) розпорядження; В) користування; Г) трансформування.

9. Соціальна сутність праці полягає:

А) в підвищенні продуктивності праці;

Б) у забезпеченні певного статусу людини;

В) у соціалізації людини, формуванні її як різнобічно розвиненої особистості;

Г) у формування професійно-кваліфікаційної структури колективу та суспільства.

10. Що означає поняття “соціальне партнерство” на виробництві?

А) згуртованість трудового колективу;

Б) взаємодія між неформальним лідером колективу та його членами;

В) ліберальний стиль керівництва колективом;

Г) взаємодія роботодавців і найманих працівників в управлінні виробництвом, в рахування інтересів сторін.

11. Дайте визначення поняттям: споживча поведінка, економічна потреба, суб'єкти господарських зв'язків.

Завдання для письмової роботи (СРПЗ)

1. Охарактеризуйте рівні та функції економічної культури.
2. Діяльність економічних інститутів у період трансформації суспільства.
3. Лібералізм як господарська ідеологія

Теми рефератів (презентацій Microsoft Office PowerPoint, газет Microsoft Office Publisher) (СРПЗ)

1. Вплив економіки на суспільство.
2. Суспільні погляди Т. Мальтуса.
3. Суспільні погляди Т. Верлена.

Рекомендована література [основна: 1, 2, 3, 4; додаткова: 1, 9, 11, 14-17]

СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Контроль рівня знань студентів – невід'ємна частина навчального процесу. Завдання для самостійної роботи студентів заочної форми навчання представлені двома видами: теоретичні (СРТМ) і практичні (СРПЗ). Підсумкова оцінка успішності засвоєння дисципліни «Соціологія» виставляється на підставі суми балів, набраних за виконання завдань для самостійної роботи (СР) до заліку, та балів, які отримані в аудиторії при складанні контрольних тестів на заліку (З). Сума балів розраховується за формулою:

Сума балів (100) = СР(50) + З (50);

в дужках вказується максимально можлива кількість балів з кожного параметра:

50 – 100 балів – «залік»;

0 – 49 балів – «незалік».

До заліку допускаються особи, які виконали необхідну частину завдань для самостійної роботи обох видів і набрали певну кількість балів:

25 – 50 балів – «допуск»;

0 – 24 бали – «не допуск».

Сума балів за виконання завдань для самостійної роботи розраховується за формулою:

$$CP(50) = CPTM(20) + CPZ(30),$$

де CPTM – кількість балів, набраних студентом за виконання теоретичних завдань;

CPZ – кількість балів, набраних студентом за виконання практичних завдань.

CPTM – це самостійне письмове виконання ряду завдань для засвоєння теоретичного матеріалу. Можливі види завдань: тематичне тестування; відповіді на запитання; формулювання висновків та підсумків; завдання на аналіз, доведення, порівняння, класифікацію, узагальнення, конкретизацію, інтерпретацію теоретичного матеріалу; реферування тощо.

Під час проведення тематичного тестування визначається рівень знань студентів з теоретичних питань дисципліни. Мінімальна кількість вірних відповідей студента на тестове завдання з теми дисципліни, що дозволяє оцінити результати тестування позитивно, має бути не менше 55% від загальної кількості запитань тестового завдання (100-90 % – 2 бали; 89-75 % - 1,5 бали; 74-55 – 1 бал; 54 і менше – обов'язкове повторне перескладання).

Результати самостійної роботи представляються студентом під час семінарських та практичних занять з дисципліни “Соціологія”, де застосовується поточні форми контролю знань (усне опитування та обговорення проблем, тестування за окремими темами, реферування, презентації). Усі форми поточного контролю тісно взаємопов'язані та використовуються з метою стимулювання ефективної роботи студентів, забезпечення об'єктивного оцінювання рівня їхніх знань.

Максимальна кількість балів (100%) складається з наступних позицій: присутність на лекціях, семінарах, практичних заняттях; активність на заняттях; реферати, презентації; виконання логічних вправ та завдань.

Оцінювання знань студентів під час семінарських і практичних занять проводиться за такими критеріями:

- 1) розуміння, ступінь засвоєння теоретичного матеріалу дисципліни;
- 2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу дисципліни, коректність використання психолого-педагогічної термінології;
- 3) обізнаність з основною (обов'язковою) та додатковою літературою, а також із сучасною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються;
- 4) логіка, структура, стиль подання інформації під час виступів в аудиторії, вміння захищати власну позицію та здійснювати узагальнення інформації, отриманої з доповідей інших студентів.

Найвища кількість балів може бути отримана студентом за відповідності його участі в аудиторних заняттях усім п'ятьом зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

За певними темами дисципліни заплановано підготовку рефератів, як письмових, так і усних. Написання реферату є додатковою частиною самостійної роботи студентів. Мета цього виду роботи полягає в поглибленні теоретичних знань, набутих у процесі вивчення дисципліни «Соціологія». Написання реферату має сприяти глибокому засвоєнню дисципліни, спонукає ґрунтовно вивчати спеціальні наукові видання вітчизняних і закордонних авторів.

Реферат оцінюється за такими критеріями: самостійність виконання; логічність та деталізація плану; повнота й глибина розкриття теми; наявність ілюстративного матеріалу (таблиць, малюнків, схем); уміння зв'язати теоретичні положення із життям; кількість використаних джерел; якість оформлення; своєчасність подання для оцінювання.

Використовується також усне реферування. Під усним реферуванням розуміється коротке викладення основних положень першоджерел у контексті тієї чи іншої проблеми, які обговорюються на заняттях. Зазначимо, що оцінюється не переказ змісту першоджерела, а уміння самостійно осмислювати першоджерело; аналізувати проблему, спираючись на першоджерело.

СРПЗ – це самостійне письмове виконання ряду практичних завдань. Можливі види: розв'язання задач; аналіз та вирішення ситуацій; вправи; самоспостереження; психодіагностика та аналіз її результатів.

Підсумковий контроль і оцінювання з дисципліни проходить на заліку на основі дидактичних тестів. Форма тестових завдань – це закриті тести на вибір з 4-х можливих варіантів та теоретичне питання.

Наприклад: Ви зробили 5 теоретичних завдань для самостійної роботи при заданих 10 і отримали за кожне по 5 балів, тоді

$$\text{СРТМ} = ((5 \cdot 5) \cdot 20 : 10) : 5 = 10;$$

зробили 9 практичних завдань для самостійної роботи з 18,

$$\text{СРПЗ} = ((9 \cdot 5) \cdot 30 : 18) : 5 = 15;$$

$\text{СРТМ} + \text{СРПЗ} = 10 + 15 = 25$. Це «допуск». Щоб отримати залік з дисципліни, Вам необхідно при складанні дидактичних тестів набрати не менше як 25 балів.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ДИСЦИПЛІНИ

Основна література:

1. Павліченко П. П., Литвиненко Д. А. Соціологія: Навч. посібник (для несоціол. спец-тей). – Друге вид. – К.: Лібра, 2012. – 256 с.
2. Соціологія: Підручник / За ред. В. Г. Городяненка. – К.: Видавн. центр «Академія», 2008. – 542 с.
3. Танчин І. З. Соціологія: Навчальний посібник. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К.: Знання, 2008. – 357 с.
4. Черниш Н. Й. Соціологія: Підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – К.: Знання, 2009. – 702 с.

Додаткова література

1. Барвінський А. О. Соціологія: Курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 328 с.
2. Волосков И.В. Особенности социализации учащейся молодежи // Социологические исследования. - 2009.- №6. - С.107-109.
3. Глотов М.Б. Социальный институт: определение, структура, классификация// Социологические исследования. -2003.- № 10. - С. 13–19.
4. Головаха Е., Панина Н. Основные этапы и тенденции трансформации украинского общества: от перестройки до "оранжевой революции"// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. - №2. – С.32-51.
5. Грошева И.А. Социальный контроль в практиках профилактики девиации// Социологические исследования. - 2008.- № 2. - С.97-101.
6. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.). – К.: Либідь, 2013. – 336 с.
7. Колесник Н.В., Тев Д.Б. Биография элиты: возможности социоструктурного анализа // Социологические исследования. –2009. – № 6. - С.76-84.
8. Комаров М.С. Социальная стратификация и социальная структура // Социологические исследования. – 1992. – № 7. - С.62-72.
9. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія: Загальний курс: Підручник. – К.: Каравела, 2004. – 456 с.
10. Молодежь и наркотики (социология наркотизма) / Под ред. В.А.Соболева и И.П. Рущенко. – Харьков: "Торсинг", 2000. – 295 с..
11. Основы социального управления: Учеб. пособие для вузов / Под ред. В. Н. Иванова. – М.: Высш. шк., 2011. – 270 с.
12. Рущенко І.П. Соціологія злочинності. – Харків: Вид-во Націон. ун-ту внутр. справ, 2001. -322 с.
13. Силаева В.Л. Интернет как социальный феномен// Социологические исследования. -2008.- № 11. С.101-107.
14. Социология: Учебник / Ю. Г. Волков, В. И. Добренков, В. Н. Нечипуренко, А. В. Попов; Под ред. Ю. Г. Волкова. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Гардарики, 2003. – 512 с.

15. Соціологія: Підручник / За заг. ред. В. П. Андрущенко, М. І. Горлача. – 5-те, переробл., доповн. – Харків: Фактор, 2006. – 768 с.
16. Соціологія (загальний курс): Підручник / За заг ред. В.М. Пічі. – 5-те вид., стереотип. – Львів: Магнолія Плюс, 2009. – 304 с.
17. Соціологія: Навч. посібник / За ред. С. О. Макєєва. – 3-тє вид. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2008. – 455 с.
18. Солоднікова И.В. Социализация личности: сущность и особенности на разных этапах жизни// Социологические исследования. -2007.- № 2. - С.32-39.
19. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности // Социологические исследования. – 1992. – № 7. С.126-134.

Програмне забезпечення

1. Гіденс Е. Соціологія
http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_-_odens_entoni
2. Кузьменко Т.М. Соціологія
http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_-_kuzmenko_tm
3. Макєєв С.О. Соціологія
<http://pidruchniki.ws/19991130/sotsiologiya/sotsiologiya>
4. Сірий Є.В. Соціологія
http://pidruchniki.ws/17810409/sotsiologiya/sotsiologiya_-_siriy_yev
5. Танчин І.З. Соціологія
http://pidruchniki.ws/17810409/sotsiologiya/sotsiologiya_-_tanchin_i3
6. Лукашевич М.П. Соціологія праці
http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_pratsi_-_lukashevich_mp
7. Подольська Є.А. Соціологія: 100 питань 100 відповідей
http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_100_pitan_100_vidpovidey_-_podolska_yea

Навчальне видання

СОЦІОЛОГІЯ

Методичні вказівки та завдання

для самостійного вивчення дисципліни зі змістовими модулями
для студентів денної та заочної форм навчання напрямів підготовки

6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит»

6.030504 «Економіка підприємства»

6.030503 «Міжнародна економіка»

6.030507 «Маркетинг»

Укладачі:

ГОЛОВКО Олександра В'ячеславівна
ПЕТРЕНКО Наталія Володимирівна
ЛИСАК Наталія Олегівна

Підп. до друку 27.05. 2014 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.

Умов. друк. арк. 4,2 Тираж 40 прим. Зам. №

Видавець і виготівник

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Вул. Клочківська, 333, Харків, 61051.

Свідотство суб'єкта видавничої справи ДК № 4417 від 10.10.2012 р.